

Priručnik za nastavu građanskog vaspitanja

TEACHING for DEMOCRACY

AMBASADORI I AMBASADORKE
DEMOKRATIJE

TEACHING for DEMOCRACY

Ambasadori i ambasadorke
demokratije

Priručnik za nastavu
građanskog vaspitanja

Beograd, 2023.

Autori:

Tatjana Ilić

Zoran Ilić

Urednici:

EMA Štefanac

Tatjana Ilić

Zoran Ilić

Izdavač:

Građanske inicijative

Za izdavača:

Maja Stojanović

Lektura:

EMA Štefanac

Dizajn i prelom:

Dragana Nikolić

Publikacija je nastala kao deo projekta Programa transformacione saradnje Ministarstva spoljnih poslova Republike Češke "Teaching for Democracy" koji za cilj ima jačanje kapaciteta nastavnika/ca građanskog vaspitanja, sa posebnim fokusom na negovanje demokratskih vrednosti i stavova, kao i razvoja kompetencija za demokratsku kulturu Saveta Evrope kod svih đaka u Srbiji.

SADRŽAJ

Šta ćete naći u ovom priručniku?	6
1. Šta se krije iza demokratije...?	8
Šta mi je potrebnije, demokratija ili demokratska kultura?	9
Izokrenute asocijacije	15
Kompetencije za demokratsku kulturu	18
Living Democracy	19
2. Čas o času	21
Dobra priprema je pola posla!	27
Kako da kreirate bazu časova?	30
Igre za zagrevanje	31
Aktivnosti za glavni deo časa	34
Refleksija	38
Alati	40
Video materijali	41
3. Primeri radionica	42
O radionicama	43
4. Primeri dobre prakse	55

Šta ćete naći u ovom priručniku?

Iza ovog priručnika stojimo mi, učitelji i učiteljice i nastavnici i nastavnice koji predaju građansko vaspitanje. Zamišljen je i nastao kao prateći sadržaj obuke **Teaching FOR Democracy**, ali je namenjen svim edukatorima/kama koji/e se bave podučavanjem za demokratsku kulturu, pa čak i onima koji ne predaju građansko vaspitanje. Ovde ćete naći **korisne materijale, linkove, originalne video animacije sa obuke, savete i kolegijalnu podršku**, a između ostalog, i sebe i sebi slične, u **primerima dobre prakse**.

U anketi koja je prethodila obuci, najveći broj nastavnika/ca se izjasnio da bi im kao podrška u radu najviše značile obuke i priručnici za rad. Kroz projekat **Programa transformacione saradnje Ministarstva spoljnih poslova Republike Češke**, Građanske inicijative su pružile jedinstvenu priliku da objedinimo snage i znanja, svi mi koji sa entuzijazmom predajemo građansko vaspitanje, duboko verujući u njegove ishode, bilo da smo među onima koji „plivaju u materiji“ već duži niz godina, ili smo „nova krv“ koja tek ulazi u program, donoseći sveže ideje. Da je izazovno stajati i hodati u cipelama nastavnika građanskog vaspitanja, to znamo svi mi koji ga predajemo, a u tome smo se našli čudnim spletom okolnosti (kao da smo stisnuli pogrešno dugme i eto nas u Džumandžiju!). U stalnoj smo potrazi za kvalitetnim sadržajem, čeprkamo po internetu, kalemimo materijale sa raznih obuka, svaštarimo. Jer – nikad nismo sigurni u to da li smo na dobrom putu. Posebno su konfuzne teme za koje nismo spremni da podučavamo

i onima koje nisu sasvim otvorene na nivou celog društva, a predviđene su za rad. Trudili smo se da vam se nađemo na pravom mestu i u pravom trenutku. Na ovim stranicama ćete moći da **istražite i promislite o demokratiji kao principu, o veštinama za 21. vek, demokratskoj kulturi kao modelu ponašanja, metodičkim rešenjima za radionice koje podstiču i razvijaju kompetencije za demokratsku kulturu.** Ipak, nijedan priručnik nije savršen! Nećemo vam obećati da je ovo materijal koji će vam „sve završavati“. Iskreni da budemo (ali ovo da ostane među nama) ovaj priručnik je pomalo čudnjikav – obraća vam se. Da, da, dobro ste pročitali. Ali, budite otvoreni za njegovu drugačijost, odgovorite na pitanja i izazove, napravite od njega svoju unapređenu i prilagođenu verziju.

Želimo vam zabavan i demokratski rad!

autorski tim

1. Šta se krije iza demokratije...?

U ovom poglavlju:

- Definisaćete koje vrednosti za Vas oličavaju demokratiju.
- Kreiraćete objašnjenje demokratije za svoje učenike/ce, vodeći računa o njihovom iskustvu i nivou razumevanja.
- Upoznaćete se sa Modelom kompetencija za demokratsku kulturu Saveta Evrope.
- Tragaćete za načinima da kompetencije budu deo kurikuluma predmeta Građansko vaspitanje.

Šta mi je potrebnije: demokratija ili demokratska kultura?

Zamislite da ste dete od 5 godina i da Vam neko kaže: U *desnoj ruci imam tvoju omiljenu igračku, a u levoj tvoj omiljeni slatkiš, koju ruku biraš?* Šta god da odaberete, dobro ste izabrali, a opet, možete se pokajati. Srećom, demokratska kultura i demokratija, ne isključuju jedno drugo. Zapravo, češće se dešava da ih izjednačavamo. U stvari, nisu ni isto, već jedno proističe iz drugog.

Demokratija je **produkt**, a demokratska kultura je **proces** nastajanja demokratije.

Da bismo sve postavili na pravo mesto, moramo najpre da svojim rečima definišemo šta je demokratija, jer sam pojam za svakog od nas može predstavljati različite vrednosti. Takođe, upotrebljava se da označi više različitih kategorija, pa može biti i državno uređenje, i izborni proces, i istorijska tekovina, i lično ubeđenje.

**Demokratija
je sistem koji
garantuje inkluzivnost u
procesima donošenja odluka,
a ključne demokratske vrednosti
su različitost i pluralitet.**

Da bismo podučavali svoje učenike/ce za demokratsku kulturu, najpre nama mora biti jasno značenje pojma demokratija. Hajde da to *iskristališemo* na sledeći način:

1. Korak

Razmislite o principima na kojima za Vas počiva demokratija.

2. Korak

Zapišite tri koja su Vam najvažnija.

3. Korak

Tri pojma koja ste zapisali povežite u rečenicu koja definiše Vaš doživljaj demokratije.

Tri stvari o demokratiji:

Moja definicija demokratije:

Sada ponovo pročitajte svoju definiciju i razmislite da li bi ona bila jasna Vašim učenicima/cama.

Da bismo sa svojim učenicima/cama podelili vrednosti koje smatramo demokratskim, pokušajmo da svoju definiciju približimo dečjem pojmovnom svetu. Ovaj zadatak će, takođe, imati tri koraka:

1. Razmislite kako biste svoje razumevanje demokratije objasnili detetu od 5 godina i zapišite svoje objašnjenje.
2. Razmislite kako biste svoje razumevanje demokratije objasnili detetu od 10 godina i zapišite svoje objašnjenje.
3. Razmislite kako biste svoje razumevanje demokratije objasnili detetu od 15 godina i zapišite svoje objašnjenje.

Demokratija za dete od 5 godina:

Demokratija za dete od 10 godina:

Demokratija za dete od 15 godina:

Zapamtite: Vaše objašnjenje ne treba da bude nalik naučnoj definiciji iz udžbenika, već više predočavanje iskustava i primera iz života koje dete može da razume kao **jednakost, ravnopravnost, toleranciju, solidarnost**, odnosno ono što ste Vi predstavili kao suštinu demokratije. Nije važno da dete ZNA da objasni demokratiju, već da **RAZUME** demokratsku kulturu.

Razmislite još jednom o svim vrednostima demokratskog sveta koje su vam pale na pamet kada ste započeli ovu vežbu i o onima koje ste izdvojili kao najvažnije, kojima ste definisali svoje poimanje demokratije koje ste zatim preneli na pojamovnu ravan dece.

Razmislite o sledećim pitanjima:

- Da li se ove vrednosti, koje ste izdvojili kao demokratske, promovisu u školi?
- Kako biste procenili stepen demokratske svesti svojih đaka? Uzmite u obzir njihovo ponašanje na času, i njihovo ponašanje uopšte, kada nisu u nekoj organizovanoj okolnosti kao što je nastava.
- Šta je doprinelo takvoj slici stanja?

Demokratska kultura
u mojoj školi
(neka Vaš zapis
obuhvati sva Vaša
zapažanja):

Da li zapažate demokratske
tekovine koje učenici/ce
donose iz porodice?

Na koji način mediji
(ne)doprinose procesu
demokratizacije društva?

I još nešto, ako već
posmatramo učenike/ce
na času i van njega, da
bismo procenili stepen
njihove demokratske
svesti, pogledajmo i sebe
i svoje kolege.

Kako Vaše ponašanje
mimo nastave, na primer,
na društvenim mrežama,
(i ostalih zaposlenih škole
u kojoj radite), odražava
ono što ste definisali kao
principe demokratske
kulture?

Bilo bi dobro da svoje zapažanje označite **datumom** kada ste ga zapisali. Neka to bude Vaša mala vremenska kapsula, stranica na koju ćete se vratiti nakon nekog vremena da proverite da li ste u međuvremenu ostvarili neki pomak. Neka to bude i Vaša polazna tačka u kojoj ćete prepoznati upravo ona mesta na kojima želite da se dešavaju promene.

Uprkos činjenici da demokratija možda ne izgleda kao očigledan deo obrazovnog procesa, ona zaista igra ključnu ulogu. Da bismo u potpunosti razumeli njenu važnost, potrebno je da bolje pogledamo obrazovanje i njegov doprinos životu ljudi i društvu. Ako se deca ne usmeravaju da se upoznaju sa pojmovima kao što su poštovanje prema drugim ljudima i drugačijim perspektivama, ako se ne podstiču da oblikuju i dele svoje misli i ideje, to će ih verovatno sprečiti u uspešnoj integraciji u društvo i dovesti do borbe sa osnovnom komunikacijom.

**Obrazovanje
nije isključivo
učenje obaveznih
predmeta, već i oblikovanje
stavova generacije i njihov
odnos prema sadašnjosti i
budućnosti.**

Izokrenute asocijacije

Promocija demokratije je zahtev koji postaje sve hitniji. U poslednje vreme, vidimo kako je demokratija u krizi: rastuće nejednakosti, porast ksenofobičnih i rasističkih stavova, sve veći broj primera lažnih vesti i govora mržnje na društvenim medijima, visok nivo frustracije - posebno među marginalizovanim grupama i mladim ljudima. Stoga je veoma važno da sa svojim učenicima/cama demokratičnost zagovaramo kao poželjno ponašanje, razmišljanje i gledanje na svet. Zadatak je izazovan i dugotrajan, ali hajde da sagledamo olakšavajuće okolnosti. *Prvo*, ovaj posao ne zahteva uvođenje novih predmeta, ako Vam je tako nešto uopšte palo na pamet. *Drugo*, nije potrebno ni izmeniti sadržaj predmeta građansko vaspitanje. *Treće*, demokratska kultura više spada u vaspitnu nego obrazovnu ulogu škole, što znači da bilo koji predmet u bilo kom obrazovnom ciklusu može podjednako da doprinese. Najbolje od svega je, dakle, što u idealnim okolnostima, **pravom poimanju demokratije doprinosimo svi i kod svih učenika/ca**, bez obzira na to da li uopšte pohađaju građansko vaspitanje.

U sledećoj vežbi ćemo nastojati da definišemo kompetencije za demokratsku kulturu kroz igru *Izokrenute asocijacije*.

Konačno rešenje je KOMPETENCIJE ZA DEMOKRATSKU KULTURU.

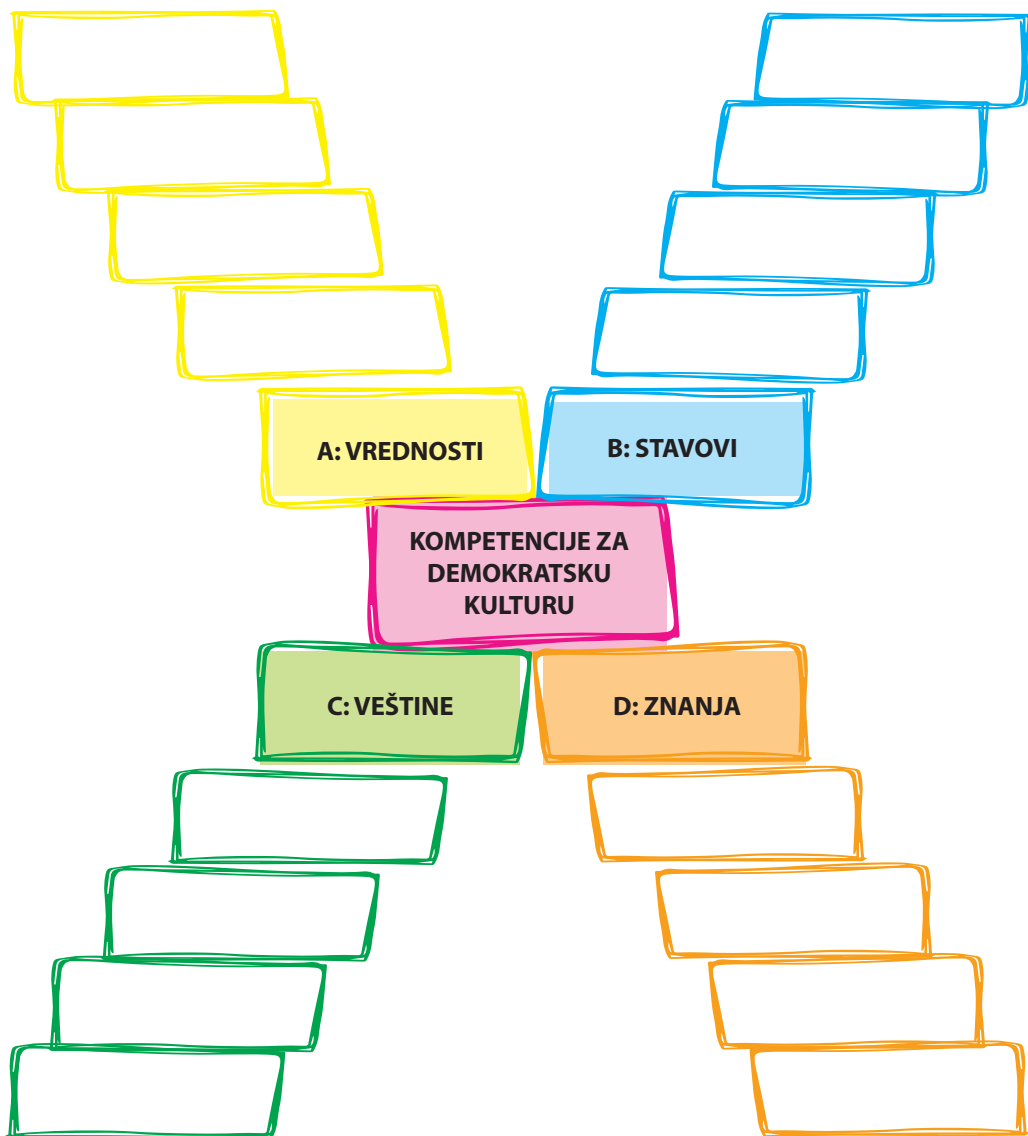
Rešenje kolone A je VREDNOSTI.

Rešenje kolone B je STAVOVI.

Rešenje kolone C je VEŠTINE.

Rešenje kolone D je ZNANJA.

Vaš zadatak je da ponudite pojmove za kolone A, B, C i D koji vode do ovakvih rešenja.

Ukoliko odlučite da svoje učenike/ce upoznate sa kompetencijama za demokratsku kulturu, ova vežba može poslužiti kao aktivnost na času. Ipak, moramo naglasiti, da učenicima/cama čak ne morate ni predstaviti ove kompetencije da bi ih oni usvajali. **Potrebno je stvarati okolnosti, simulirati životne situacije na času, u kojima će oni moći da ih uočavaju i primenjuju, da delaju u skladu sa njima i usvajaju ih kao svoje lične principe.**

Kompetencije za demokratsku kulturu

Demokratske institucije zavise od saglasnosti i podrške građana/ki. Institucionalni okviri ne mogu opstati ako ih ljudi kojima treba da služe odbacuju ili im se suprotstavljaju ili nisu u mogućnosti da učestvuju u njima. Stoga je demokratska kultura neophodna za demokratske zemlje, a škole su mesto gde mladi građani/ke mogu da uče, praktikuju i razumeju šta je demokratska kultura.¹

Demokratska kultura je nejasan pojam i stoga je praktičarima i praktičarkama teško rukovati njime. Projekat koji je pokrenuo Savet Evrope (2014 – 2017) pokušao je da se pozabavi ovim problemom, razvijanjem modela kompetencija za opisivanje različitih dimenzija demokratske kulture i preciziranjem kompetencija koje doprinose demokratskom kulturnom identitetu osobe.

Model Kompetencija za demokratsku kulturu Saveta Evrope obuhvata četiri dimenzije: **vrednosti, stavove, veštine i znanje i razumevanje**. Termin „kompetencija“ se definiše kao *sposobnost osobe da mobilize i primeni relevantne vrednosti, stavove, veštine, znanje i/ili razumevanje kako bi na odgovarajući i efikasan način odgovorila na zahteve, izazove i mogućnosti... u datom kontekstu.*

¹ Rolf Golob, Peter Krapf, Viltrud Vajdinger, *Obrazovanje za demokratiju*, Savet Evrope, 2010.

Model Saveta Evrope za demokratsku kulturu uključuje sledeće kompetencije²:

Vrednosti

- Vrednovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava
- Vrednovanje kulturne raznolikosti
- Vrednovanje demokratije, pravde, pravičnosti, jednakosti i vladavine prava

Stavovi

- Otvorenost prema drugim kulturama i drugim verovanjima, pogledima na svet i praksama
- Poštovanje
- Građanska osvešćenost
- Odgovornost
- Samoefikasnost
- Uvažavanje različitosti

Veštine

- Veštine autonomnog učenja
- Veština analitičkog i kritičkog mišljenja
- Veštine slušanja i zapažanja
- Empatija
- Fleksibilnost i prilagodljivost
- Jezičke, komunikativne i višejezične veštine
- Veštine saradnje
- Veštine rešavanja konflikata

Znanje i kritičko razumevanje

- Znanje i kritičko razumevanje sebe
- Znanje i kritičko razumevanje jezika i komunikacije
- Poznavanje i kritičko razumevanje sveta (politike, zakona, ljudskih prava, kulture, religije, istorije, medija, ekonomije, životnog okruženja, održivosti)

² IZVOR: Barrett, M. et al, "Reference Framework of Competences for Democratic Culture – Volume 1", *Council of Europe*, 2018.

Vratite se na trenutak na *Izokrenute asocijacije* i pogledajte koje ste pojmove uneli u kolonama A, B, C i D. Pokušajte za svaki da pronađete podudarnu kompetenciju sa ove liste i da ih zapišete pored te kompetencije.

U narednoj vežbi ćemo pokušati da ovim kompetencijama pronađemo mesto u programu nastave i učenja predmeta građansko vaspitanje. Ukoliko predmet predajete u više razreda, dobro bi bilo da za svaki popunite sledeću listu.

Napomena:

Uz jednu kompetenciju možete navesti i više nastavnih jedinica, važno je da za svaku kompetenciju pronađete bar jedan čas na kome ćete je razvijati.

Vrednovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava

Vrednovanje kulturne raznolikosti

Otvorenost prema drugim kulturama i drugim verovanjima, pogledima na svet i praksama

Građanska osvešćenost

Veština analitičkog i kritičkog mišljenja

Veštine saradnje

Znanje i kritičko razumevanje sebe

Poznavanje i kritičko razumevanje sveta

A series of horizontal lines for writing, with blue arrows pointing from each competency box to a line.

2. Čas o času

U ovom poglavlju:

- Preispitaćete svoju pripremljenost da podučavate demokratskoj kulturi.
- Dobićete korisne savete za uspešno podučavanje demokratske kulture.
- Upoznaćete se sa korisnim onlajn alatima, primerima igara, aktivnosti na času i modela za diskusiju o problemima sa učenicima/cama.
- Naučićete kako da brzo, lako i efikasno napišete pripremu za čas.

Do's and don'ts

Zlatna pravila podučavanja za demokratiju

Da bismo podučavali vrednostima, moramo najpre sami u njih da verujemo. Ako ste po pitanju demokratije *verujući*, onda je demokratska atmosfera na času nešto što se podrazumeva.

Građansko vaspitanje, kao i bilo koje podučavanje demokratske kulture, ima svoje „does“ i „don'ts“, tačnije, *zapovesti* kojih se valja pridržavati i *grehove* kojih se treba kloniti.

Deset demokratskih zapovesti:

1. Podsticanje đaka da uvek iskažu svoje mišljenje.
2. Međusobno poštovanje i bezbedno okruženje na času.
3. Ohrabrivanje diskusije, postavljanja pitanja, čak i izražavanja sumnji i nesigurnosti.
4. Postavljanje realnih i životnih pitanja.
5. Uspostavljanje istine i odbacivanje dogmi.
6. Iskrenost i otvoren odnos.
7. Poverenje u učeničke sposobnosti u pronalaženju istine.
8. Otvorenost za učeničke sugestije.
9. Pozivanje na urođenu ljudsku saosećajnost.
10. Svi su jednaki u učionici, međusobno i sa vama.

Deset nedemokratskih grehova:

1. Kada bilo ko za učenički komentar odluči da je nevažan, beskoristan i glup.
2. Kada grupa nekoga isključuje, ignoriše ili osuđuje.
3. Opšta mesta u pristupu temi, bez povezivanja sa svetom učenika/ca.
4. Predavanja i prezentacije.
5. Postavljanje iznad grupe, zaključivanje umesto njih.
6. Predstavljanje sebe kao sveznajuće figure.
7. Navođenje učenika/ca na svoja gledišta.
8. Kada se na času radi samo nastavna jedinica.
9. Kada se prave pretpostavke šta učenici/ce mogu i ne mogu.
10. Odustajanje pred nepoznatim i neprijatnim temama.

Tips & Tricks

*Preporuke za uspešno planiranje i realizaciju
časa građanskog vaspitanja*

1. Pre nego što počnete, zapitajte se:

- Koja znanja i veštine učenici/ce već poseduju?
- Koja znanja i veštine posedujem ja?
- Kojih spoljašnjih uslova moram biti svestan/svesna?
- Kojim elementima znanja i informacija učenici/ce treba da raspolazu kako bi bili/e sposobni da savladaju nove zadatke koji su pred njima?
- Koje pozitivne ili negativne stavove, navike, predrasude ili uverenja mogu ili moram očekivati?
- Kako mogu prevazići poteškoće, barijere i otpor prema učenju?
- Koji su društveno-kulturološki uslovi i uticaji i koji su sistemi podrške važni za rad u učionici?

2. Vrsta materijala i aktivnosti kroz koju pristupamo temi treba da bude adekvatna za tu temu.

Kada koristimo gotove materijale, vodimo se sledećim principima:

• Pouzdanost:

Da li su tekst, podaci i sl. preuzeti iz originalnog i pouzdanog izvora?

- **Prikladnost:**

Aktivnost koju biramo kao medij putem kojeg podučavamo određenu temu treba da bude efikasna za tu temu, a ne odabrana zato što učenici/ce vole tu metodu, lako se organizuje i podrazumeva igru i sl.

- **Važnost:**

Da li materijal odgovara interesovanjima učenika/ca? Da li obrađuje temu ili problematiku koju učenici/e smatraju važnom? Da li oni mogu povezati sadržaj sa svojim predstavama ili iskustvom?

- **Načelo nenametanja stavova ili pluralizam mišljenja:**

Da li materijali prikazuju različita gledišta? Da li izbegavaju zamku indoktrinacije učenika/ca u bilo kom smeru razmišljanja, prosuđivanja ili interesa?

3. Tema treba da bude vezana za ciljeve:

- Koju temu sam odabrao/la?
- Koji su razlozi mog izbora?
- Da li je moj odabir teme u skladu sa nastavnim planom?
- Da li mene lično interesuje odabrana tema; Šta me u okviru teme posebno interesuje?
- Koji su aspekti teme koju sam odabrao/la zanimljivi mojim đacima?
- Postoji li veza između teme i stvarnoga života i sredine u kojoj đaci žive?
- Koje nastavne materijale imam na raspolaganju za pojedine aspekte te teme?
- Hoće li učenici/e tokom nastave imati priliku da primene lično iskustvo i znanje?

4. Tema treba da bude vezana za ciljeve, ali ne i za naziv časa:

Dajte nastavnoj jedinici naziv koji je privlačniji i bliskiji učenicima/cama od one date u nastavnim planovima. To je prva predstava koju učenici/ce stižu o temi koju ćete obrađivati, a prvi utisci su važni za emocionalnu angažovanost u procesu.

5. Svaki čas mora da ima aktuelizaciju ključnog pojma (povezivanje sa iskustvom). *Simulacija, ne demonstracija!*

- Koje metode za simulaciju određenog ponašanja možemo koristiti?
- Šta sa odabranom metodom možemo očekivati u konkretnom odeljenju (specifičnosti grupe)?
- Kako temu i ključni pojam možemo aktuelizovati i nakon što zvuči za kraj časa?

Poželjno je da svaki čas ima i poziv na akciju, odnosno da rezultira nekom konkretnom promenom izvan tih 45 minuta.

6. Čas uvek počnite igrom, tzv. *enerdžajzerom*, koji podiže atmosferu, raspoloženje, i opušta napetosti, obezbeđuje učešće svih učenika/ca. Ako je tema preteška i zahtevna, može se ubaciti predah u vidu kratke igre između dva koraka, ali voditi računa da to ne povredi proces i banalizuje na neki način bavljenje temom (najbolje je najaviti igru koja treba da osveži energiju grupe, a ne da zanemari temu).

7. **Svaki čas završiti refleksijom na urađeno na času**, počev od osećanja tokom procesa, a zatim i promenama koje smo postigli. Važno je da UVEK bude vremena za ovaj korak. Zašto?

Kao i svaki drugi čas, čas GV treba da pođe od onog što je uzrastu poznato, ali i da ga prevaziđe, ponudi nove poglede, proširi svest o temi. **Materijali ne bi trebalo da budu ni prelaki ni preteški; trebalo bi da zahtevaju trud koji unapređuje veštine učenika/ca i njihovo znanje, razumevanje i sposobnost prosuđivanja.**

Treba se držati teme, ali i oslušivati o čemu đaci razmišljaju, šta pitaju, šta žele da podele sa nama. U redu je da nekad (pa i uvek) čas ode u drugom pravcu. Ako se ne osećate pripremljeno da razgovarate sa njima na temu koju su pokrenuli, jasno im stavite do znanja da i vi želite da se informišete i pripremite bolje za taj razgovor i da ćete planirati to za sledeći put. **Ne zatvarajte temu samo zato što ona nije predviđena časom.**

Ako vi času pristupate sa entuzijazmom, onda će i vaši đaci uložiti više truda. Gradite tim u odeljenju, kreirajte i planirajte teme i sadržaje zajedno, lakše će negovati ono što su sami stvarali i usvajati ponašanja koja su lično zagovarali. **Promovišite zajedno svoje vrednosti izvan učionice.**

Dobra priprema je pola posla!

Sada kada ste se podsetili nastavničkih zapovesti i grehova, pročitali praktične savete za pripremanje časa, skoro pa ste spremni da napišete sjajne scenarije za časove. Ostaje još jedna važna sitnica koju ne smemo zaboraviti – do sada smo se fokusirali na učenike/ce, da atmosfera na času i način rada budu prilagođeni njima. A šta je sa Vama? Jedan od važnih preduslova za dobar čas jeste i Vaš ulog – koliki je utrošak Vašeg vremena, truda, energije i znanja potreban da bi sve bilo kako treba. Moramo da izbegnemo mogućnost da „pregorite“ i da odustanete. Hajde da nađemo rešenje koje ekonomiče sa Vašim vremenom i trudom. Princip je jednostavan: ako radionica traje 45 minuta, priprema ne bi smela da odnese više od 50% toga vremena. Pod tim ne podrazumevamo pripremu materijala za rad, ali i tu treba da nastojite da se ne razmećete i, kad god je moguće, oslonite se i na pomoć učenika/ca u pripremi materijala. Dakle, samo kreiranje scenarija za čas ne bi trebalo da vam oduzme više od 20 minuta. Zato predlažemo da iz scenarija **najpre izbacite ono što je suvišno i nepotrebno**. Tu će rez najviše ići preko onog suvoparnog, uopštenog i preobimnog zaglavlja uobičajene pripreme za čas. Ne služi ničemu što se same nastave tiče, a i najčešće se popunjava po principu *copy – paste*, bez stvarnog razmatranja tema, tehnika, ciljeva i ishoda specifičnih za konkretni čas. **Vama je zapravo dovoljno da precizirate temu i ciljeve časa**. Da bismo i tu izbegli uopštavanja (smrtni greh!), ovo **definišemo kroz pitanja, koja postavljamo sebi i odgovaramo sebi, a ne nekome ko bi eventualno zahtevao našu pripremu na uvid**. Izbegavanje *opštih mesta* nam olakšava da stvarno temu

postavimo misleći o specifičnosti grupe sa kojom ćemo raditi, te i da ciljeve svedemo na realne i konkretne.

Dakle, umesto polja „tema“, u pripremi postavljamo pitanje **Kojim problemima ćemo se baviti?**, a umesto polja „ciljevi“, odgovaramo na pitanje **Šta želimo da postignemo?** Umesto ishoda, **unosimo kompetencije za demokratsku kulturu** koje će taj čas (odnosno aktivnost koju smo planirali) podsticati kod učenika/ca. Sem ovoga, zaglavlje treba da sadrži još samo detalje o prethodnoj pripremi za čas, odnosno o **potrebnom materijalu**. To je važno zbog toga što često pripreme napišemo prilično unapred, pa kada dođe vreme za taj čas, možemo tačno da znamo šta nam je potrebno. Dalje, sam tok časa ne delimo na uvodni, glavni i završni deo, već on ima sledeću šemu: **Igra za zagrevanje, glavna aktivnost** (kojoj možemo dati naziv, kao u primeru koji sledi u nastavku) i **refleksija na temu**. Glavnu aktivnost naslovljavamo da preveniramo opadanje energije (koju smo igricom na početku podigli) najavom nastavne jedinice. Svakako će učenici/ce biti više zainteresovani i motivisani ako im kažemo: *Sledi nam aktivnost Strip po istinitom događaju*, umesto *Sada ćemo malo crtati i razgovarati o diskriminaciji*. **Na kraju povedemo razgovor o svemu što smo u procesu uočili**. Obavezno **pripreмимо unapred jedan set pitanja za refleksiju**, ali diskusiju nastojimo da vodimo pitanjima na osnovu zapažanja i osećanja đaka na samom času. I došli smo do kraja početka – možemo da napišemo scenario za čas!

Evo jednog **primera pripreme za čas na temu stereotipa i predrasuda**, koja je jednostavna, sažeto i jasno napisana, u kojoj su aktivnosti zabavne i primerene temi, a pitanja koja se otvaraju su motivišuća i podstiču refleksiju.

Istinita činjenica: Ova priprema je zaista napisana za 20 minuta! Naravno, prikupljanje viceva za glavnu aktivnost zahtevalo bi još neko dodatno vreme. Stoga evo **jedan dodatni savet:** Kada imate u vidu da ovakvu pripremu (koja je, zapravo, samo ideja za čas) možete napisati za 20 minuta, a imate 36 časova građanskog vaspitanja godišnje, onda možete kreirati potpunu bazu časova za celu školsku godinu za 12 sati. Ako prikupite sve svoje sjajne, već napisane pripreme, zatim kvalitetne scenarije iz raznih priručnika koje ste prikupili ili pronašli onlajn, radionice koje ste pohađali na seminarima – već imate dosta gotovog materijala, koji samo treba da uobličite u ovaj model scenarija. Zašto je to važno? Važnije od svega je da učenici/ce ne budu uskraćeni za demokratsko vaspitanje, stvarno građansko vaspitanje, zato što Vi niste imali dovoljno vremena ili kapaciteta da se pripremite. To ćemo obezbediti upravo tako što pred nastavnike/ce koji poseduju razvijenu demokratsku svest, ali imaju svoje „ali“, nećemo staviti preveliki teret. **Želeli smo da ova obuka i priručnik olakša posao svima vama koji ste se u građanskom vaspitanju našli iznenada i nespremni, držite ove časove kao dopunu fonda glavnog predmeta, navikli ste da na času imate određenu kontrolu ocenom i zadatkom, te stoga ovo „otaljavate“ jer ne znate kako, a zapravo, duboko verujete da su teme važne i velike.**

Kako da kreirate bazu časova?

Ako želite da krenete od nule, da napišete sve ispočetka, onda je najbolje da počnete tako što ćete sagledati svoje prethodno iskustvo i sve resurse – koje radionice su Vam bile uspešne, kakvim aktivnostima „oživljavate“ teme svog primarnog predmeta, koliko ste digitalno i medijski opismenjeni, kako da od interesovanja, hobija i ukusa generacije sa kojom radite stvorite koristan resurs. Kada sve to stavite pred sebe, vreme je da napravite sledeće liste: **igre, aktivnosti, digitalni alati, tehnike za refleksiju.**

Najteže je početi, zato ćemo mi odraditi taj deo posla za Vas. Ponudićemo Vam materijal da otpočnete svoje liste, a Vi nastavite upisivanjem svojih ideja.

Igre za zagrevanje

„Pronađi vođu“: Učenici /ce stanu u krug, jedan dobrovoljac izađe iz učionice, a ostali se dogovore ko je prvi vođa. Kada se tragač vrati, vođa krišom od njega zadaje neki pokret koji svi oponašaju, trudeći se da ne gledaju u vođu. Kada tragač pogodi ko je vođa, taj postaje sledeći tragač. Ponovimo nekoliko puta, koliko da se energija grupe podigne, vodeći računa o vremenu.

„Imena i pridevi“: Ova igra je dobra za upoznavanje i lako pamćenje imena, a može se prilagoditi u igru za podizanje energije u grupi koja se međusobno već poznaje. Učenici/ce stanu u krug, svako kaže svoje ime i pridev koji počinje na isto slovo. Svaki sledeći treba da ponovi sve prethodno, pre nego što izgovori svoje. Kada se učenici/ce već poznaju, ovu igru igramo tako što svako kaže neku svoju osobinu poput „**d**ruželjubiva **D**ragana“. Možemo podesiti igru koristeći razna pitanja poput *šta donosim sa sobom, kako doprinosim* i slično. U ovoj verziji pridevi ne moraju počinjati istim slovom kao ime, već je akcentat na raspoloženju, osećanju, snazi koju donosi u grupu.

„Zamena stolica“: Jedna osoba stane u centar kruga i kaže „Zamenite stolice ako..“ i dodaje neki kriterijum. To može biti nešto fizičko, npr. „ako nosite žuto“, ili neki lični podatak, poput „ako imaš sestru“, ili neko mišljenje ili stav, kao „ako veruješ da je zemlja ravna“. Kada zada kriterijum, i ta osoba je u trci za stolicom, tako da onaj učenik/ca koji ostane bez stolice zadaje naredni kriterijum za zamenu. Ponavlja se nekoliko puta, koliko vreme dozvoli i koliko je potrebno da grupa „oživi“.

„Samo jedan“ : Svi učenici/ce zauzmu neko mesto u učionici, na znak voditelja, samo jedno dete počinje da se kreće. Kada stane, neko nastavlja kretanje, bez predhodnog dogovora sa ostalima, ali je važno da je u svakom trenutku samo jedna osoba u pokretu. Ta osoba se menja, ali bez ikakvog signala. Ukoliko prostor nije bezbedan za kretanje, igra se može igrati i sedeći u krugu, tako što će u svakom trenutku samo jedna osoba (dve, tri, četiri – kako god zadate), držati podignutu ruku.

„Magični predmet“: Voditelj uzme neki predmet iz učionice, npr. flašica za vodu, sveska, olovka... i upotrebi ga pantomimom kao nešto drugo – npr. flašicu kao durbin, svesku kao kišobran, olovku kao pribor za jelo. Učenik/ca koji sedi desno od voditelja pogađa koji je predmet u pitanju, zatim uzima predmet i daje mu novi oblik pantomimom, a sledeći pogađa. Tako se igramo dok svi u krugu ne „preoblikuju“ zadati predmet.

„Tap za knap“: Svi učenici/ce se slobodno kreću po učionici. Kada voditelj tapne rukama i kaže neki broj, svi treba da se uhvate za ramena tako da u grupici bude tačno toliko članova. Kada voditelj opet tapne rukama, svi nastave da se kreću samostalno. Voditelj zadaje različite grupe, veće i manje, a završava onim brojem članove u grupama koji je predviđen za naredni zadatak.

„Pričam ti priču“ : Jedan učenik/ca započinje priču samo jednom rečju, i svaki naredni dodaje po jednu, npr. „Bio... jedan...pas...“. Priča „kruži“ dok ne dođe do nekog smislenog opisa, a voditelj svakako može usmeravati priču ka zaključku pri isteku vremena.

Ovde zapišite svoja tri predloga igrara za uvodni deo časa, da zaokružimo na 10!

1.

2.

3.

Aktivnosti za glavni deo časa

Reci mi, zaboraviću.
Pokaži mi, zapamtiću.
Uključi me, razumeću.

Konfučije

„U tuđim cipelama“: Ova tehnika je svima dobro poznata i jedna od najefikasnijih za probuđivanje empatije kod učenika/cac. Učenicima/cama se zadaju likovi u čije cipele treba da uđu. Likovi mogu biti iz neke priče, filma, slike, koju je voditelj pripremio. Voditelj zatim najpre pušta učenike/ce da se sami predstavje u kontekstu zadatog sadržaja (priča, video, slika), a onda im postavlja pitanja u skladu sa temom časa – kako se osećaju u određenoj situaciji, šta bi voleli da promene, šta žele drugima da poruče... Ostali đaci, takođe, mogu postavljati pitanja.

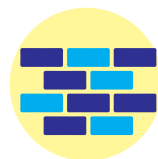
3

„Tri stvari“: Đacima se zada da za pojam koji je ključan za temu časa napišu tri glavne asocijacije. Zatim te tri stvari povežu u rečenicu koja je objašnjenje zadatog pojma. Na kraju svako čita ili zapisuje svoju rečenicu na velikom papiru (ili onlajn platformi za zajedničke beleške). Ova tehnika je dobra, jer ne zahteva prethodnu pripremu (priču, radni list...) i omogućava učenicima/cama da lako i precizno formulišu svoje stavove i mišljenja, čak i kada nisu vešti u tome. Ova aktivnost se, takođe, može modifikovati u igru za zagrevanje na početku časa. Na primer, svako treba da kaže tri stvari o sebi od kojih su dve istinite, a jedna lažna, dok ostali pogađaju šta je laž.

„Mape uma (Mind map)“: Još jedna popularna i veoma delotvorna tehnika kojom se sistematizuju ključni pojmovi, asocijacije, primeri, sve to kroz kombinaciju reči, oblika i boja. U centar velikog papira učenici/ce (samostalno ili kao grupa) zapisuju glavni pojam. Zatim razgranavaju pojam putem asocijacija, koristeći crteže, reči, različite boje, svaka deblja grana se dalje račva na male ogranke koji sadrže primere, citate, slike...

Potražite na internetu slike urađenih mapa uma, kako biste stekli precizniju predstavu kako treba da izgledaju. Takođe, postoje aplikacije za crtanje mapa uma onlajn.

„Zidovi sve vide“: Pripremite priču koja oslikava neki sociološki problem, nedemokratsko iskustvo, diskriminaciju. Zatim zamolite đake da stanu u kvadrat ili pravougaonik. Za prvi put, možete izlepiti oblik krep trakom po podu učionice. Kažite im da su oni sada zidovi sobe/učionice/sudnice u kojoj se nalazi ili živi junak priče. Pitajte ih šta vide. Najpre navode stvari i predmete, a potom mogu primećivati i osećanja i raspoloženja. Voditelj ih podstiče pitanjima o tome šta su videli. Na primer: *O čemu je knjiga na stolu? Da li je pročitana? Zašto su bojice polomljene? Šta to govori o liku?* Kada popričate o vidljivim stvarima, prelazite na zapažanje nevidljivih. Ovom tehnikom se mogu i samoanalizirati kao grupa, na primer, ako im se zada da budu zidovi svoje učionice ili škole.

„Stripoteka“: Ovo je tehnika u kojoj učenici/ce uživaju jer vole da crtaju, a kroz crtež, ukoliko je dobro vođen, može se često reći mnogo više. Polazi se od neke priče, situacije, videa koju su đaci čuli, pročitali, videli, a koju treba da dočaraju, dopune, nastave ili izmene koristeći tehniku stripa. Najbolje je da broj

slika prilagodite vremenu za rad i uzrastu, bolje je da strip sadrži manje slike, ali da su one „rečitije“. Predložimo da se situacija predstavi u 3-4 slike. Učesnici/ce mogu raditi individualno ili grupno. Dopustite im da najpre sami predstavljaju svoj crtež, a zatim Vi i ostali učenici/ce postavljajte pitanja.

„Pauza za reklame“: Popričajte sa učenicima/cama o glavnim odlikama reklame. Svaki marketing ima ubeđivanje zašto je nešto korisno, potrebno, fenomenalno. Zatim je tu uvek poziv na akciju: kupi, naruči, instaliraj, poseti, pogledaj... Reklama je kratka, brza i zabavna, i najčešće sadrži neki atraktivan slogan koji se lako „zalepi“ i upamti. Kažite učenicima/cama da naprave reklamu za pojam koji je ključan za čas, to može biti neka vrednost poput tolerancije, solidarnosti, ravnopravnosti, empatije. Zadatak se može raditi individualno ili grupno.

„Teatar slika“: Ovde mislimo, zapravo na teatar potlačenih, koji podrazumeva kombinovanje različitih dramskih tehnika u bavljenju osetljivim temama, te imamo teatar slika, teatar novina, dugu želja, forum teatar, legislativni teatar. Ovu tehniku predložimo da sa đacima, za početak, radite na sledeći način: Opišite problemsku situaciju, potom zamolite svakog učenika/cu da „uđe u sliku“ kojom će zajedno predstaviti zadati problem. Pritom mogu biti osobe, predmeti, misli i osećanja, građevine i sl. Zatim pitanjima vodite grupu ka osvetljavanju problema i nalaženju rešenja. Kod prvog ponuđenog rešenja, zamolite ih da promene sliku u skladu sa tom promenom. Vodite ih kroz promene i stvarate nove slike, dok se ne dobije „srećna slika“. Dobro bi bilo da zaista fotografišete svaku sliku i potom kreirate kolaž. Preporučujemo da istražite pojam teatra potlačenih na internetu.

Sada je red na Vas da zapišete svoja tri predloga tehnike za glavnu aktivnost časa, da zaokružimo na 10!

1.

2.

3.

Refleksija

Već smo ranije istakli ono što je za ovaj deo časa najvažnije:

- **pripremiti set pitanja unapred**, ali više se fokusirati na ona koja će se javiti tokom samog procesa
- **ne oblikovati tzv. zatvorena pitanja** - na koja se odgovara sa DA ili NE (da li, može li, hoćete li, jeste li videli...)
- **pitanja ne treba da budu sugestivna, niti osuđujuća** prema nekim gledištima
- **učenici/ce tokom refleksije treba idu ka svojim zaključcima**, a ne unapred određenim, kao i da u tome stignu dokle zaista idu njihova razmišljanja, bez navođenja na konačne ili poželjne zaključke na kraju časa

Ovaj deo časa treba da bude **razgovor, osvrt na proces, razotkrivanje problema**. Zato je najbolje da ne bude u vidu igrovne aktivnosti. Ipak, ako procenite da Vam je tema takva da refleksija može da se uradi i malo drugačije, da dečju sposobnost analiziranja i zaključivanja treba malo „pogurati“, naročito ako se još nisu sasvim upoznali kao grupa i opustili dovoljno da budu otvoreni da misle naglas, možete primeniti neku od narednih tehnika u završnom delu časa. To ne znači da razgovor i diskusija izostaju, već se pitanja nastavljaju kroz ovu aktivnost.

„Ako... onda“: Ovom tehnikom pomažemo đacima da svoje tvrdnje prošire dodatnim objašnjenjem, obično primerom iz života. Nastavnik/ca započinje rečenicu, nadovezujući se na izjavu učenika/ce, a

učenik/ca nastavlja obrazloženjem. Na primer, „Ako kažeš da su devojčice spretne kao dečaci, onda... (odavde nastavlja učenik/ca) to znači da Maša jednako dobro trči kao Janko“.

„Intervju“: Kroz ovu metodu dajemo đacima mogućnost da razmišljaju kako o zadatom problemu razmišljaju različite osobe. Zadamo đacima da smisle pitanja vezana za temu časa (nakon završene glavne aktivnosti). Zatim jedan đak sedne u sredinu kruga i odgovara na pitanja, ali iz ugla zadate ličnosti (nastavnik/ca daje uputstvo: „Posmatraj problem iz ugla tvoje učiteljice/druga iz klupe/idola...“). Promeniti nekoliko đaka u različitim ulogama.

„Troglava ala“: Ovo je još jedna metoda za zajedničko sagledavanje problema iz različitih uglova. Na tri stolice postavljene naspram ostatka razreda, sednu tri dobrovoljca. Oni predstavljaju tri glave jedne ale. Oni imaju zadatak da odgovaraju na pitanja ostalih đaka o zadatom problemu. Prva glava na sva pitanja odgovara pesimistično i ne vidi prihvatljivo rešenje, druga glava je optimistična i pokušava da svojim odgovorima „ispegla“ negativno gledište prve glave, a treća glava je realistična i na pitanja odgovara uzimajući u obzir odgovore prethodne dve glave i sumira neki objektivni stav.

Sada više nemamo za Vas zadatak da dopišete vaše predloge, ali to svakako možete uraditi ako želite. Ovde Vam predlažemo da na internetu istražite sjajnu tehniku paralelnog mišljenja – **Šest šešira za razmišljanje**. Verujemo da ćete je videti kao veoma zanimljivu i korisnu i da ćete sa svojim đacima napraviti i često upotrebljavati šarene šešire.

Dajemo Vam predlog korisnih onlajn alata, kojima možete unaprediti i obogatiti svoje časove, a koji ne zahtevaju napredno baratanje digitalnim tehnologijama. Nećemo Vam dati uputstva za njihovu upotrebu, već samo linkove, ali računamo na to da su Vam mnogi poznati i da ćete istražiti one koji nisu.

Za pravljenje prezentacija:

Kanva – <https://www.canva.com/>

Prezi – <https://prezi.com/>

Za pisanje zajedničkih beleški, odgovora učenika/ca, „kačenje“ zadatka učenika/ca:

Džembord – <https://jamboard.google.com/>

Linoit – <https://en.linoit.com/>

Za pravljenje kvizova:

Kahut – <https://kahoot.com/>

Kviziz – <https://quizizz.com/>

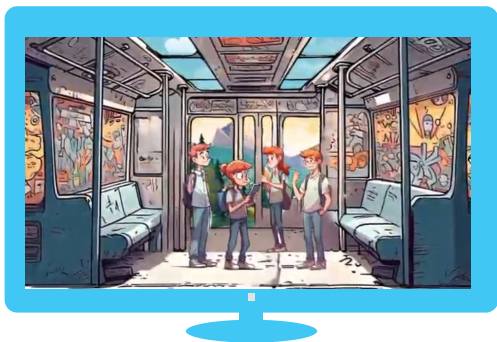
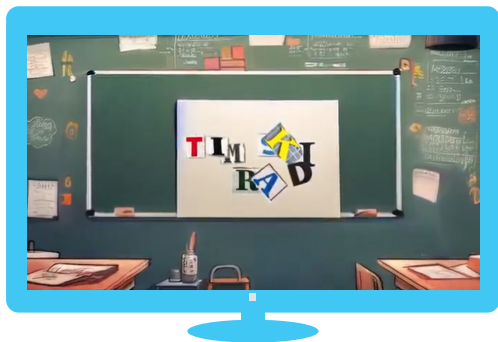
Za prikupljanje odgovora, povratnih informacija, moždane oluje, ankete:

Menti – <https://www.mentimeter.com/>

Direkt pol – <http://directpoll.com/>

Video materijali

<https://drive.google.com/drive/folders/1LeKePzrLYXi4j1t9DjMKCdvXkLqDhQb3?usp=sharing>

3. Primeri radionica da vam se nađe

U ovom poglavlju predstavljamo...

- **set radionica za početak ciklusa/ školske godine/
nove teme**
- **set radionica na teme koje su izazovnije od ostalih**
- **set univerzalnih radionica – za bilo koji čas**

O radionicama

Poglavlje „Da vam se nađe“ smo osmislili kao podršku u podučavanju građanskog vaspitanja onda kada je najteže. A, na prvom mestu, najteže je početi, naročito ako se prvi put nalazite u ulozi nastavnika građanskog vaspitanja. U tu svrhu smo pripremili prvi set od tri scenarija za neke početne radionice – kada učenici treba da odaberu predmet, kada formirate tim na početku školske godine i kada počinjete novu temu.

Drugi set radionica su pripreme namenjene za teme koje smo tokom rada na obukama sa nastavnicima uočili kao neke u kojima se nastavnici osećaju najnesigurnije – rodne uloge, inkluzija, vlast.

Poslednji set radionica bi trebalo da vam bude prva pomoć onda kada ne znate šta da radite, niste zadovoljni nastavnom jedinicom, verujete da treba nešto drugačije da radite umesto tog časa. Tu smo pripremili tri radionice sa temama koje smo prepoznali kao važne, a nisu direktno planirane programom nastave i učenja građanskog vaspitanja – lični identitet, kompetencije za demokratsku kulturu, ekologija.

Verujemo da će vam ovi scenariji za časove biti od koristi, ako ne kao nešto što ćete realizovati, onda bar kao neka inspiracija za vaše buduće časove.

S KIM U TIM?

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Izgradnja tima, kroz prepoznavanje prednosti timske saradnje

Šta želimo da postignemo?

- Da naši učenici prepoznaju svoje individualne i timske potencijale u rešavanju izazova

Koje kompetencije želim da moji učenici steknu?

- Vrednovanje demokratije, pravde, pravičnosti, jednakosti i vladavine zakona
- Samoefikasnost
- Veštine slušanja i posmatranja
- Fleksibilnost i prilagodljivost
- Saradničke veštine

Priprema i materijal: Koverat sa delovima tangrama za svakog učenika, samolepljivi papirići, flipčart, tabla.

Scenario

Igra za zagrevanje

„Fina osobina“: Svaki učenik dobije jedan samolepljivi papirić. Zadatak je da na njemu napiše neku svoju lepu osobinu. Papirići se lepe na tabli. Nastavnik grupiše po sličnosti u 4-5 grupa. Poziva učenike da sednu u grupe prema tom kriterijumu.

Motivacija

Gledamo video „Timski rad“

Svaka grupa se dogovara i zapisuje 10 ključnih reči iz videa, svaku na posebnom lepljivom papiriću. Svaka grupa lepi na jednom flipčartu. Nastavnik sortira i grupiše odgovore.

Aktivnost

„Tangram“

1. Korak: Svaki učenik dobija kovertu sa delovima tangrama. Nastavnik najavljuje koliko vremena učenici imaju da sastave kvadrat od dobijenih delova. Ovaj deo zadatka učenici rade individualno. Nakon isteka vremena, sumiramo rezultate – koliko članova grupe je uspelo/nije uspelo da pravilno sklopi tangram.
2. Korak: Grupe dobijaju zadatak da izmešaju sve svoje delove na stolu. Na znak voditelja, treba da u ograničenom vremenskom roku izdvoje delove za jedan tangram i da ga pravilno sastave. Ovaj deo rade zajedno. Nastavnik ostavlja da grupe same donose odluke, dele posao i nalaze rešenja.
3. Korak: Po isteku vremena, nastavnik obilazi grupe i konstatuje uspešnost zadatka.
4. Korak: U zavisnosti od uzrasta i utrošenog vremena, nastavnik ovde može zadati sledeći, teži, zadatak – napraviti

novi oblik od ponuđenih delova (ptica, sveća, kuća...). U protivnom, glavna aktivnost se završava sa trećim korakom.

Refleksija

Kada pogledate na tablu „Finih osobina“, koju osobinu biste izdvojili kao neku koju ne posedujete, ali biste voleli da je tako? Koja osobina se izdvojila kao najzastupljenija? Koja je prednost toga?

Koje ključne reči iz videa su zajedničke za sve grupe? Šta to govori o timskom radu?

Kako ste zadovoljni samostalnim pokušajem sastavljanja tangrama? Šta vidite kao grešku ukoliko niste uspeali, a šta kao dobar potez ukoliko jeste? Da li je bilo lakše sastaviti tangram zajednički i zašto? Da li je bilo problema oko dogovora? Šta je bilo najlakše, a šta najteže?

„Tri stvari“: Koje tri reči opisuju vaše zaključke o timskom radu? Zapišite na papiriću, pa podelite sa članovima svoje grupe. Dogovorite se koje tri reči od svih predloga ćete izabrati kao najvažnije. Zapišite ih i koristeći njih sastavite pravilo rada u timu.

Svaka grupa zapisuje svoje pravilo na flipčartu.

Predlog za prilagođavanje: Ovu radionicu je moguće u potpunosti realizovati onlajn, koristeći „džembord“ umesto table i flipčarta, kao i onlajn aplikacija za slaganje tangrama.

MAPE UMA

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Uputićemo učenike u tehniku mape uma u procesu učenja
- Analiziraćemo ključne pojmove nove nastavne teme

Šta želimo da postignemo?

- Da učenici razumeju kako se radi mapa uma i da kroz nju sistematizuju svoja znanja i utiske
- Da sa učenicima otvorimo novu temu na kojoj ćemo raditi na narednim časovima

Koje kompetencije želim da moji učenici steknu?

- Poštovanje
- Odgovornost
- Samoefikasnost
- Tolerancija na nejasnoću
- Autonomne veštine učenja
- Veštine analitičkog i kritičkog mišljenja

Priprema i materijal: Veliki papir za svakog učenika, ili za svaku grupu.

Scenario

Igra za zagrevanje

Po izboru iz odeljka sa igrama.

Motivacija

„Moždana oluja“: Postavimo kao zadatak za „moždanu oluju“

ključni pojam teme koju započinjemo sa odeljenjem. Učenici zapisuju sve što im padne na pamet vezano za tu reč. Analiziramo i sumiramo rezultate.

Aktivnost

„Mapa uma“: Uputimo učenike u osnove primene tehnike mapa uma (boje, linije, reči). Više o tome možete pronaći na internetu. Svaki učenik dobija veliki papir i koristi svoj pribor za crtanje po izboru. Nastavnik može zadati pojam iz „moždane oluje“, ili izdvojiti nekoliko ključnih pojmova za novu temu, pa učenike podeliti u grupe i svakoj grupi zadati po jednu zajedničku mapu uma. Nastavnik, takođe, vodi učenike kroz organizaciju mape, šta se na kojoj liniji piše, kako se razgranava. Ne postavljamo cilj da se mape dovrše do kraja časa, naprotiv, mape uma su proces koji će pratiti bavljenje novom temom na narednim časovima. Na kraju časa, mape lepimo na zidu učionice. Na narednim časovima one će se dopunjavati novim sadržajima, utiscima, saznanjima.

Refleksija

Razgovaramo o procesu izrade mapa uma i o fazi do koje se stiglo. Navodimo ideje kako ovu tehniku možemo koristiti u učenju gradiva. Pričamo o temi koju smo započeli i najavljujemo kroz koje korake ćemo je savladavati.

VANZEMALJSKA EKSPEDICIJA

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Rodne uloge i rodna (ne)ravnopravnost

Šta želimo da postignemo?

- Osvetljavanje rodnih uloga
- Otklanjanje rodni stereotipa
- Otkrivanje primera rodne (ne)ravnopravnosti

Koje kompetencije želim da moji učenici steknu?

- Vrednovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava
- Vrednovanje demokratije, pravde, pravičnosti, jednakosti i vladavine zakona
- Poštovanje
- Veštine analitičkog i kritičkog mišljenja
- Veštine slušanja i posmatranja
- Empatija
- Fleksibilnost i prilagodljivost
- Veštine rešavanja konflikata
- Znanje i kritičko razumevanje sveta

Priprema i materijal: Uvodna priča za svaku grupu, papir i olovka za rad u grupi. Papiri sa ispisanim iskazima za motivacioni deo časa.

Scenario

Igra za zagrevanje

„Vanzemaljca“: Jedan učenik (ili nastavnik) sedi u sredini kruga. On je vanzemaljac. Ostali su Zemljani koji žele da saznaju nešto o njemu. Mogu da mu postavljaju samo pitanja na koja se odgovara sa „da“ ili „ne“. Na primer: Da li si zelene boje?

Da li si muškog pola?

Da li si veći od 2 m?

Da li si ljudožder?

Da li si sa Marsa?

Nakon što svako iz kruga postavi pitanje, razgovaramo šta smo saznali o vanzemaljcu.

Motivacija

Nastavnik zalepi na četiri strane učionice papire sa sledećim iskazima: „Verujem u vanzemaljce jer sam se lično uverio/la“, „Verujem u vanzemaljce jer sam ja jedan/na od njih“, „Verujem u vanzemaljce, iako ih nisam video/la“, „Verujem u vanzemaljce jer bih voleo/la da postoje“. Porazgovaramo sa učenicima kako su se prepoznali kod određenog iskaza. Pričamo o tome koliko zaista verujemo u postojanje drugih civilizacija u svemiru. Ukoliko je broj članova u grupama ujednačen, mogu ostati u istim grupama za sledeći korak, ukoliko nisu ujednačeni, nastavnik ih preraspoređuje u četiri grupe.

Aktivnost

Vođena fantazija: „Vi ste vanzemaljci, koji su tokom svog međugalaktičkog putovanja posetili Zemlju. Već ste upoznali brojne civilizacije širom svemira, ali vam je ljudska zajednica posebno privukla pažnju. Zarazliku od svih drugih vanzemaljskih živih bića, koja su hermafroditiska, tj. bespolna, na ovoj planeti

skoro sva živa bića imaju muški i ženski primerak. Vaš zadatak je da istražite ovaj fenomen i svoja saznanja iznesete na velikoj intergalaktičkoj skupštini. Verujemo da ćete otkriti mnogo toga zanimljivog o ovoj interesantnoj zajednici ljudi.“

Grupni rad:

Učenici rade u 4 grupe.

1. Grupa: Vaš zadatak je da istražite karakteristike muških i ženskih ljudskih jedinki.
2. Grupa: Vaš zadatak je da istražite ponašanje muških i ženskih ljudskih jedinki.
3. Grupa: Vaš zadatak je da istražite uloge i poslove muških i ženskih ljudskih jedinki.
4. Grupa: Vaš zadatak je da istražite prednosti i nedostatke muških i ženskih ljudskih jedinki.

„Intergalaktička skupština“: Grupe izlažu svoja zapažanja sa istraživačke ekspedicije. Dok jedna grupa izlaže, nastavnik i ostali mogu da postavljaju pitanja, kao na primer: Da li može da se bira pol? Ko i kada odlučuje ko će biti muško, a ko žensko? Kako se polovi međusobno slažu? Da živite na Zemlji, koji biste pol odabrali i zašto? U kakvom su odnosu međusobno?

Refleksija

Kako ste se osećali kao vanzemaljci? Kakav utisak na vas ostavlja to što ste bili bespolna bića? Šta vidite kao manu i prednost života u takvoj zajednici? Šta ste iz ugla vanzemaljaca otkrili o rodnim ulogama, a o čemu niste ranije razmišljali? Koji od utisaka koje ste izneli kao vanzemaljci biste voleli da promenite? Šta smatrate možda neistinitim u izveštaju vanzemaljaca?

AUTOPORTRET

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Lični identitet, slika sebe u svojim očima i očima drugih

Šta želimo da postignemo?

- Otkrivanje sopstvenih potencijala i prevazilaženje negativnih percepcija.

Koje kompetencije želim da moji učenici steknu?

- Samoefikasnost
- Tolerancija na nejasnoću
- Veštine analitičkog i kritičkog mišljenja
- Znanje i kritičko razumevanje sebe

Priprema i materijal: Veliki papir za svakog učenika (po mogućstvu sa iscrtanom siluetom za portret na sredini), pribor za pisanje i crtanje, kutija i ogledalo, samolepljivi papirići.

Scenario

Igra za zagrevanje

„Samo jedan“: Opis dat u odeljku za uvodne igre.

Motivacija

Nastavnik stavlja na sto kutiju u kojoj je položeno ogledalo. Zamoli svakog učenika da priđe, podigne poklopac i da zatim na papiriću zapiše neku lepu osobinu osobe koju vidi u kutiji. Aktivnost obavljam u potpunoj tišini, bez vidljivih reakcija. Papiriće kačimo na tabli.

Aktivnost

„Autoportret jednog/jedne...“: Svaki učenik dobija veliki papir za dovršavanje svog autoportreta. Pratimo sledeće korake:

1. Korak: Napisati na vrhu papira „Autoportret jednog/jedne...“ i dopisati neku svoju osobinu, ambiciju, želju (npr. sanjara, astronauta, šaljivdžije, pesnikinje...).
2. Korak: U okvirima zadate siluete nacrtati svoj portret.
3. Površine oko portreta linijama podeliti na 4 polja. U prvom kao podnaslov napisati „Šta mislim o sebi?“, a zatim uneti sva svoja razmišljanja – dobre i slabe strane, svoja zapažanja o ličnim osobinama i karakteru, svoja osećanja.
4. Korak: U drugom polju napisati „Šta najčešće čujem?“ i navesti sve rečenice kojima nam se najčešće obraćaju roditelji, drugari, nastavnici...
5. Korak: U trećem polju pišemo „Šta drugi primećuju na meni?“ i unosimo ono što naše ponašanje, držanje, ophođenje i ostale spoljne odlike govore o nama.
6. Korak: U poslednjem polju upisujemo „Ko sam ja?“ i ovo polje ostavljamo prazno.
7. Korak: Precrtavamo rečenicu koja nam najviše smeta u našem autoportretu, samo jednom linijom. Zaokružujemo rečenicu na koju smo najponosniji.
8. Korak: Učenici izlažu svoje autoportrete i obilaze jedni druge. U polje „Ko sam ja?“ upisuju jedni drugima podsticajnu poruku, nešto lepo što o toj osobi znamo, ili smo pročitali na papiru, ili jednostavno izmenimo neku negativnu rečenicu koju je o sebi napisala u nekom od polja.

Refleksija

Najbolje je da ovaj deo radimo istovremeno sa pisanjem, tako što nastavnik obilazi rad i postavlja pitanja o zapažanjima učenika.

Predlog za prilagođavanje: Sa mlađim učenicima, ovu radionicu valja podeliti na dva časa. Takođe, sa starijim osnovcima, nastavnik može zadati da se autoportret nacrtava kod kuće, po zadatoj šemi, a ostali koraci da se rade na času.

4. Primeri dobre prakse

Jovana Dimitrijević

Naziv: Kad porastem biću...
3. ili 4. razred OŠ

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Stereotipi i predrasude o zanimanjima
- Rodna ravnopravnost
- Profesionalna orijentacija

Šta želimo da postignemo?

- Da istražimo dosadašnja saznanja o raznim zanimanjima i uočimo stereotipna razmišljanja učenika.
- Da iznesemo svoje mišljenje, ali da brinemo o potrebama i osećanjima drugih
- Da započnemo diskusiju o poštovanju tuđih želja i potreba
- Da podstaknemo razvoj samopouzdanja kod učenika pri donošenju odluka
- Da podstaknemo razvoju empatije

Koje kompetencije želim da moji učenici/ce steknu?

vrednosti

- Vrednovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava

stavovi

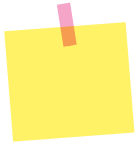
- Poštovanje
- Odgovornost
- Tolerancija različitosti

veštine

- Empatija
- Veština saradnje
- Znanje i kritičko razumevanje
- Znanje i kritičko razumevanje sebe

Priprema pre časa i materijal za rad:

- Papirići sa zanimanjima za igru Pantomima.
- Kartice DA/NE
- Materijal za grupe: arheološkinje (kutije, saksije sa zemljom/peskom, skrivene poruke...); električarke (baterija, izolovana žica, metal, sijalica), arhitekkinje (papiri, lenjiri,, olovke i bojice), modni kreatori (majice, flomasteri, makaze...), poslastičari (keks, sok, čokolada, korpica za kolače, recept, kecelje...) i koreografi (lap top, muzika...)

Scenario časa (predlog vrste aktivnosti):

Igra za zagrevanje: Pantomime

U kutiji se nalaze nazivi različitih zanimanja, jedan učenik izvlači papirić, dok ostali učenici treba na osnovu pantomime da pogode koje je zanimanje u pitanju. Učenik koji pogodi, sledeći izvlači papirić i pantomimom objašnjava, ostali pogađaju. Igra se ponavlja nekoliko puta.

Motivacija:

- Da li vam je neko od pomenutih zanimanja nepoznato?
- Šta želite vi da budete kad porastete?
- Da li postoje neka zanimanja koja su samo za dečake/ devojčice? Koja su to zanimanja?

- Gledanje filma „Šta je čije“.

- Da li ima nešto neobično u filmu?
Ukoliko učenici uoče kao neobično da devojčica želi da bude pilot, da popravlja stvari, vozi skejt, da dečaka smiruje peglanje, da želi da postane nastavnik engleskog, da voli da slika prirodu – razgovaramo o tome, da li u njihovom okruženju ima sličnih primera, koje kućne poslove oni obavljaju, da li pomažu roditeljima u obavljanju kućnih poslova, da li u kući postoji podela na muško-ženske poslove...

- Da li su čuli za Danicu Tomić (prva pilotkinja), Jelisavetu Načić (prva arhitektkinja), Voja Jeremić (prvi krojač u Srbiji)...

Aktivnost:

Učenici su podeljeni u grupe dečaka i devojčica, svaka grupa dobija po jedno zanimanje koje je stereotipno podeljeno na muško/žensko.

- Grupe devojčica dobijaju zanimanja: arheolog, električar, arhitekta...
- Grupe dečaka dobijaju zanimanja: modni kreatori , poslastičar, koreograf/plesač...
- Grupa arheološkinja ima zadatak da iz datih iskopina pronađu detalje iz određenog perioda (npr.podaci o nekom istorijskom događaju), i napišu par rečenica kao izveštaj o svom pronalasku.
- Grupa električarki imaju zadatak da povežu strujno kolo tako da sijalica se upali (prema datom uputstvu).
- Grupa arhitekkinja treba da naprave nacrt za sobu iz njihove mašte.
- Grupa modni kreatori treba da od garderobe koju su doneli, naprave kreacije za reviju.
- Grupa poslastičara treba da od dobijenih sastojaka po receptu naprave poslasticu.
- Grupa koreografa treba da osmisle koreografiju na zadatu muziku (koja traje 30-60sekundi).

- Svaka grupa predstavlja svoj product i svoje zanimanje,il daje argumente zašto je baš to zanimanje i za dečake i za devojčice.

- Učenici ostalih grupa glasaju sa DA/NE karticama nakon izlaganja svake grupe.
DA – ako smatra da je zanimanje za oba pola, NE – ako učenik smatra da nije.

Refleksija:

Pitanja za razgovor:

- Kako ste se osećali dok ste obavljali zanimanja u grupama?
- Da li ste nailazili na neke poteškoće?
- Da li ste se prvi put susreli sa ovim zanimanjima ili ste već imali priliku da se oprobate u nekom segmentu (pravljenje kostima, kolača, crtanje plana prostorije, istraživanje...)
- Zbog čega si podigao/la NE karticu kod izlaganja grupe (...)? * pitanja postavljamo učeniku koji smatra da neko zanimanje nije za oba pola.
- Da li vam je bilo nešto posebno zanimljivo dok ste radili u grupi?
- Da li biste više voleli da ste bili u nekoj drugoj grupi zanimanja? Ukoliko je odgovor DA, zbog čega?
- Da li ćete nešto promeniti u obavljanju kućnih poslova ili posmatranju ko može da obavlja koje zanimanje?

*Na sledećem času ćemo razgovarati šta su učenici promenili, koje kućne poslove su obavili i da li su приметili poslove koje obavljaju muškarci/žene za koje ranije nisu pokazivali razumevanje (npr. da žene voze autobus/tramvaj/avion/taksi, profesionalne fudbalerke, košarkašice, radnice obezbeđenja, muškarci kuvari, odbojkaši, plesači, baletani, bibliotekar, vaspitač/učitelj...)

Različiti, a jednaki

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Diskriminacija
- Predrasude
- Potreba za inkluzivnim društvom

Šta želimo da postignemo?

- Da promovišemo razumevanje, toleranciju i poštovanje različitosti među učenicima
- Da učenici razviju veštine kritičkog razmišljanja i empatije prema različitim grupama ljudi
- Da učenici shvate važnost altruizma i tolerancije prema drugačijima od sebe

Koje kompetencije želim da moji učenici/ce steknu?

(vrednosti, stavovi, veštine, znanja)

Vrednosti

- Vrednovanje ljudskog dostojanstva i ljudskih prava
- Vrednovanje kulturne raznolikosti
-

Stavovi

- Poštovanje
- Građanska osvešćenost
- Tolerancija različitosti

Veštine

- Veština analitičkog i kritičkog mišljenja

- Empatija
- Fleksibilnost i prilagodljivost
- Veštine saradnje

Znanje i kritičko razumevanje

- Znanje i kritičko razumevanje sebe
- Poznavanje i kritičko razumevanje sveta

Priprema pre časa I material za rad:

- Raznobojni papiri sa odštampanim po jednim slovom iz reči: EMPATIJA (žuti papiri), DISKRIMINACIJA (plavi), ALTRUIZAM (crveni), INKLUZIJA (zeleni), TOLERANCIJA (beli papiri),
- listovi papira za pisanje,
- flomasteri,
- lepljive trake
- veliki hamer, krep ili paus papir
- učenički mobilni telefoni, tableti ili računari
- projektor i računar

Pre početka časa nastavnik po prostoru u kom će se održati čas raspoređuje (sakriva) raznobojne papiriće sa slovima koja čine pet ključinih reči današnjeg časa.

Priprema animirani film „Voz“.

Priprema prazan pano na Jamboard-u ili poster na Linoit platformi ([lino - Sticky and Photo Sharing for you \(linoit.com\)](https://lino.com/)).

Priprema Kahoot kviz (pronalaži gotov kviz na linku:

<https://create.kahoot.it/share/razliciti-a-jednaki/1afbbc00-565b-4bbb-b530-b2ae56fbd767>).

Scenario časa (predlog vrste aktivnosti):

Igra za zagrevanje:
„Lov na blago“

Učenicima se postavi zahtev da se slobodno kreću po prostoru u kom se izvodi čas (učionica, atrijum, hodnik, sala) tražeći skrivene papiriće na kojima se nalaze određena slova. Cilj je pronaći slova od kojih se sastoji pet ključnih reči kojima ćemo se baviti na današnjem času: EMPATIJA, DISKRIMINACIJA, ALTRUIZAM, INKLUZIJA, TOLERANCIJA. Slova svake reči odštampana su na papirima određene boje (žute, plave, crvene, zelene i bele), pa se učenici u skladu sa pronađenim bojama grupišu i pokušavaju da slože traženu reč. Nakon što slože reč zajednički pokušaju da je definišu na osnovu svojih prethodnih znanja i iskustava. Svaka grupa kratko navodi reč koju je složila i predlog svoje definicije iste. Grupe mogu međusobno da se dopunjuju kroz vođenu diskusiju.

Napomena: U ovom koraku nije neophodno potpuno tačno definisati ključne reči, pa nastavnik na tome i ne insistira, za to će biti prilike tokom časa.

Motivacija:

Nastavnik prikazuje učenicima kratki animirani film pod nazivom „Voz“ sugerišući im da posebnu pažnju obrate na osobine likova i da pokušaju da procene sa kim od njih bi se najradije družili, a koga nikako ne mogu da zamisle kao svog drugara.

Nakon gledanja filma (moguće je i dva puta reprodukovati film ukoliko se kod grupe uoči potreba za tim) uslediće diskusija o pogledanom:

- Sa kojim likom iz filma biste se najradije družili? Zašto?
- Koje osobine kod njega najviše cenite?
- Šta vam se kod tog junaka najmanje sviđa?
- Sa kojim junakom nikako ne biste mogli da se sprijateljite? Zašto?
- Koja njegova osobina vas posebno odbija?
- Pokušajte da zamislite situaciju u kojoj vas najneomiljeniji lik iz filma moli za pomoć. Da li biste mu pomogli? Kako biste se tada osećali? Imate li razumevanja za njega?

(Napomena: Ukoliko tehnički uslovi dozvole, ovaj razgovor može se započeti i deljenjem linka u okviru Jamboard-a ili postera na Linoit platformi ([lino - Sticky and Photo Sharing for you \(linoit.com\)](https://linoit.com)) gde bi učenici na papirićima ispisivali svoje odgovore I raspoređivali ih na interaktivnom virtuelnom zajedničkom panou).

Aktivnost: **„Mozaik različitosti“**

Nakon diskusije nastavnik zamoli učenike da zamisle da su svi oni delovi velikog platna koje simbolizuje društvo u kom živimo svi zajedno. Nastavnik im deli papire, flomastere I postavlja zahtev da napišu po jednu svoju osobinu, interesovanje, talenat ili perspektivu koja ih čini jedinstvenim. Dok učenici pišu, nastavnik na zid ili pod učionice (ili prostora gde se čas izvodi) postavlja veći papir simulirajući „Mozaik različitosti“. Učenici lepe svoje papire na taj veliki papir tako da se stvori Mozaik različitosti sa svim njihovim osobinama I karakteristikama. Dok učenici lepe svoje papire nastavnik vodi diskusiju čiju okosnicu čine pitanja:

- Kako se osećate kada vidite sve te razlite osobine zajedno?
- Kako bismo mogli da uporedimo društvo (ili naše odeljenje) sa ovom mrežom?
- Kako bismo mogli da podržimo i poštujemo različitosti u svakodnevnom životu?

„Kvizom do znanja“

Tokom prethodne diskusije nastavnik se povremeno doticao termina sa početka časa, pa je vreme i da se potpuno objasne njihova značenja. Idealno bi bilo, ukoliko tehnički uslovi dozvoljavaju, da se sa učenicima sprovede Kahoot kviz koji je na linku: <https://create.kahoot.it/share/razliciti-a-jednaki/1afbcb00-565b-4bbb-b530-b2ae56fbd767>

Ukoliko za to nema tehničkih uslova, nastavnik može pitanja sa ponuđenim odgovorima podeliti učenicima i zamoliti ih da ih reše olovkom.

Kviz nosi naziv „Različiti, a jednaki“, koncipiran je na principu ponuđenih odgovora i sastoji se od sledećih pitanja:

1. Šta je empatija?

- a) Studiranje na fakultetu u inostranstvu
- b) Vrsta jela sa pirinčem
- c) Saosećanje sa drugom osobom
- d) Vrsta leka

1. Šta je diskriminacija?

- a) Prihvatanje različitosti
- b) Vrsta utiska
- c) Odbacivanje drugih koji se od nas razlikuju
- d) Razumevanje potreba drugih

<p>1. Šta je altruizam?</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Vrsta bolesti b) Briga za dobrobit svih ljudi c) Pravila lepog ponašanja d) Kada se mešamo u poslove drugih ljudi
<p>1. Šta je inkluzija?</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Uključivanje, obuhvatanje b) Infuzija, daje se u bolnici c) Dobro mišljenje o nekome d) Odbacivanje drugih
<p>1. Šta je tolerancija?</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Sposobnost čuvanja tajne b) Neslaganje sa mišljenjem drugih ljudi c) Nedostatak poštovanja za druge d) Prihvatanje različitosti

Ukoliko se kviz rešava onlajn, nakon svakog pitanja i pojavljivanja tačnog odgovora sa učenicima je neophodno kratko komentarisanje i objašnjenje istog, dok se kod rešavanja kviza na tradicionalni način preporučuje da se učenicima dozvoli da odgovore na svih pet pitanja kroz individualni rad, a onda bi usledilo zajedničko proveravanje tačnosti urađenog i komentarisanje. (U tom drugom slučaju, nakon izrade kviza učenici mogu svoje papire da zamene sa drugom pored kog sede i da provere tačnost tuđih odgovora prilikom zajedničke provere).

Na kraju nastavnik može proglasiti najuspešnije u kvizu i kratko ponoviti naučena značenja ključnih pojmova.

Refleksija:

Na kraju časa nastavnik pospešuje učenike na razgovor o sledećem:

- Kako ste se osećali dok smo pravili zajednički Mozaik različitosti?
- Možete li da zamislite da su na svim papirima ispisane iste osobine? Kako bi naš Mozaik izgledao u tom slučaju?
- U čemu je vrednost našeg Mozaika?
- Setite se junaka iz filma koji smo gledali, posebno se setite onog koji vam se nije dopao. Imamo li razumevanja za njega? Da li biste se igrali sa njim na igralištu? Zašto?
- Na koji način možemo da se povežemo sa osobama koje su drugačije od nas?
- Kako možemo da razvijemo razumevanje prema drugima?
- Šta će se posle ovog časa promeniti u vašem odnosu prema onima koji su drugačiji od vas? Zašto?

Lepo je što smo različiti, ali...

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Diskriminacija
- Predrasude
- Nerazumevanje i neprihvatanje razlika

Šta želimo da postignemo?

- Da razmotrimo osnove po kojima se ljudi razlikuju.
- Da prepoznamo diskriminaciju u svakodnevnim situacijama.
- Da shvatimo negativne posledice diskriminacije.

Koje kompetencije želim da moji učenici/ce steknu? (vrednosti, stavovi, veštine, znanja)

Vrednosti

- Vrednovanje kulture različitosti

Stavovi

- Tolerancija različitosti
- Poštovanje

Veštine

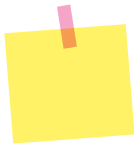
- Veštine slušanja i zapažanja
- Veština kritičkog i analitičkog razmišljanja
- Znanje i kritičko razumevanje

Priprema pre časa i materijal za rad:

Pripremimo kratki film „Voz“, koji će učenici pogledati na početku časa. Pripremimo četiri kratke priče za četiri učenika koji će dobiti uloge i koji će pročitati ili odglumiti priču ostalim učenicima. Uloge su:

- starija žena na klupi u parku,
- učenik ispred školskog igrališta,
- mama deteta u vrtiću ,
- čovek u autu na raskrsnici

Odštampati za grupe učenika pitanja za razmatranje i diskusiju.

Scenario časa Igra za zagrevanje: „Brzi prsti“

Učenici stanu u krug i kažiprst desne ruke stavljaju na dlan učenika sa svoje desne strane tako da je svim učenicima dlan leve ruke otvoren i na njemu se nalazi kažiprst učenika sa leve

strane. Na znak „Tri ,četiri, sad!“, svi učenici brzo sklanjaju svoj desni kažiprst a levom rukom hvataju kažiprst učenika sa svoje leve strane. Svi kojima je uhvaćen kažiprst ispadaju iz igre. Igra se nastavlja dok ne ostane jedan učenik, koji je i pobjednik.

Ova igra podiže energiju grupe i koncentraciju učenika. Aktivnost se ponavlja najviše dva puta.

Motivacija:

- Da li primećujete različitosti oko sebe (ljude ,pojave)?
- Da li bi bilo lepo da smo svi isti?
- Šta su to predrasude?
- Do čega dovode predrasude?

Aktivnosti:

1. Odgledamo film "Voz".
2. Kratkom analizom filma nastavnik/ca učenike uvodi u temu časa. Pitanja nakon odgledanog filma:
 - Da li se putnici u vozu razlikuju?
 - Koja su njihova interesovanja?
 - Šta vole/ne vole?
 - Šta bi bilo da smo svi isti, da se zovemo isto ili imamo iste oči?
 - Kako vi razumete rečenicu na kraju filma „Različitost ne diskriminiše, ljudi diskriminišu“?
3. Četiri učenika, dobrovoljca dobijaju ulogu koju treba da odglume ili pročitaju (uz glumu) ostalim učenicima.

Prva priča

Starija žena na klupi u parku

„Sela sam na ovu klupu da odmorim malo. Malopre sam bila u pošti da podignem penziju. Bože kuda ide ovaj svet!? Na šalteru radi jedna jako spretna, brza i ljubazna osoba ali kako ona izgleda! Gospode, bože! Istetovirane ruke, zeleni pramenovi u kosi neke silne minduše po ušima, strašno! Za ovaj posao osoba mora biti prijatnog izgleda.“

Druga priča

Učenik ispred školskog igrališta

“Igraju fudbal, a mene nisu zvali. Pogledaj kakav dres imam, najskuplji a tek kopačke, nema boljih a ni skupljih u radnji. Važno da su pozvali onu dvojicu što nemaju ni patike kako treba, raspadaju im se. Ne mogu da verujem! Sad ću ja to da sredim.”

Treća priča

Mama deteta iz vrtića

“Žurim na posao. Sad sam ostavila dete u vrtiću i smejem se iz glasa. Zamislite, muškarac vaspitačica, hahaha ili ...kako već, vaspitač!? Svašta, kako li će on čuvati onu silnu decu?”

Četvrta priča

Čovek u autu na raskrsnici

“Zašto ne kreće ovaj ispred mene? Pa upalilo se zeleno! Ko ti dade dozvolu!? E ,krenuo je, hvala bogu! Mora da je vozač žensko. Ma sigurno je žensko. Moram ga preteći da vidim. E, vidi komšija Pera, svašta!”

Ostali učenici pažljivo gledaju i slušaju glumce i priče jednu za drugom.

4. Nakon predstavljanja uloga, nastavnik/ca deli učenike u grupe i svaka grupa dobija zadatak da pročita pitanja koja su dobili na papiru, prodiskutuju unutar svojih grupa a zatim predstave svoje odgovore ostalim učenicima.

Pitanja na papiru su:

- Šta je zajedničko svim ovim pričama?
- Ko je sve diskriminisan u ovim pričama i zašto?
- Koji su osnovi diskriminacije u svakoj priči pojedinačno?
- Šta mislite zašto je došlo do diskriminacije u ovim pričama?
- Kako izjave ljudi iz priča mogu uticati na ljude koji trpe diskriminaciju u pričama?
- Da li svi ljudi imaju predrasude?

Refleksija:

Pitanja za razgovor:

- Kako su se osećali glumci dok su glumili ove uloge?
- Zašto je neprijatno biti u cipelama onog ko diskriminiše?
- A kako je onima koji trpe diskriminaciju?
- Da li ste nekada čuli ovakve komentare u svakodnevnoj komunikaciji sa prijateljima, roditeljima, poznanicima?
- Da li nerazumevanje nečega ima veze sa neprihvatanjem istog?
- Da li ste nekada odreagovali na diskriminaciju i stali u odbranu onog ko je trpi?

Naziv: Timski igrači su jači!

Kojim problemima ćemo se baviti?

- važnost saradnje i uzajamnog podržavanja, dogovaranja;
- uočavanje međusobnih sličnosti kao i osobenosti, lepota različitosti, razlike prihvatamo kao bogatstvo;
- poštovanje prava na identitet - pravo da budem ono što jesam i pravo na ravnopravnost.

Šta želimo da postignemo?

- da se upoznamo sa timskim radom — prilagođavanju sopstvenog mišljenja grupi u cilju iznalaženja zajedničkog rešenja;
- svest o dobrobiti dogovora i planiranja koraka kojim će da reše problem, usaglase ideje, podele odgovornost od koga da traže podršku i kako da realizuju plan;

Koje kompetencije želim da moji učenici/ce steknu?

(vrednosti, stavovi, veštine, znanja)

Vrednosti

- Vrednovanje raznolikosti
- Vrednovanje demokratije i jednakosti

Stavovi

- Poštovanje
- Odgovornost
- Samoefikasnost

- Tolerancija različitosti

Veštine

- Veštine slušanja i zapažanja
- Fleksibilnost i prilagodljivost
- Veštine saradnje

Priprema pre časa i material za rad:

Nedelju dana pre najaviti roditeljima da će nekoliko djaka za čas Građanskog vaspitanja poneti svoje mobilne telefone ili tablete, laptopove;

Za čas će nam biti neophodni:

- mobilni telefoni - još bolje tableti dece (bar tri, u zavisnosti od ukupnog broja đaka),
- šk.projektor i šk.laptop;
- bela tabla i flomasteri;
- krep traka,
- prethodno pripremljeni materijal za obrnutu asocijaciju.

Scenario časa (predlog vrste aktivnosti): Igra za zagrevanje:

Igra nije autentična, sećam je se sa jednog semnara, ali mislim da je adekvatna za uvodnu aktivnost.

- Na podu se krep trakom oiviči pravougaoni prostor-veličinu pravougaonog prostora procenjujete u zavisnosti od ukupnog broja dece, pa u odnosu na broj dece malčice veći. Pravougaonik predstavlja gradski autobus. Putnici

mogu da uđu i stanu u okvir pravougaonika-niko ne sme biti van (pravougaonik osnova nekog zamišljenog kvadra)!

- U prvom trenutku svim putnicima je komotno u busu, imaju prostora. U narednim fazama igre, dovoljno je samo jednu traku pravougaonika skinuti i pomeriti i na taj način smanjiti veličinu pravougaonika-busa. Putnici po drugi put "ulaze" u bus. Prostor je tešnji ali moraju svi stati. U trećoj fazi opet smanjujemo prostor odlepljivanjem jedne trake (ovog puta to može biti druga stranica pravougaonika) i njenim lepljenjem na mestu gde ce autobus-pravougaonik biti još uži, ili kraći, još smanjujemo prostor u busu. Treći put putnici "ulaze" u bus i tako se zgusnu da moraju stati svi, nikome ne sme viriti ni jakna, ni patika van pravougaonika...

Elem, igra liči na muzičke stolice, ali se ne ide na ispadanje-naprotiv, cilj je da nadjemo način da svi budemo u busu-zajedništvo, saradnja, prihvatanje...Zavisno od broja đaka u grupu za čas GV ova igra može da se igra sa dve grupe-dva autobusa kako bi uveli i takmičenje koja grupa će biti uspešnija!?

Motivacija:

- Kako vam se dopala igrice?
- Kako vam je bilo u busu u početku?
- Da li vam je šta smetalo?
- Kada su stvari počele da se komplikuju?
- Šta je bilo bitno kako bi svi stali?
- Da li je moguće da se prevezemo svi u malom prostoru?
- Šta je za to potrebno?

Aktivnost: "Bioskop"

1. Deca se rasporede da sednu za tri stola, pronalaze svoje mesto, to su tri grupe unapred formirane od strane predavača GV.
2. U svakoj grupi je po jedan laptop ili tablet ili mobilni na kome su već instalirani klipovi:

"Klackalica bez klackalice" - I grupa

"Šta je čije" – II grupa

"Voz" – III grupa.

3. Svako u okviru svoje grupe gleda klip, može i više puta da ga odgleda, i pohvata osobine aktera u klipu: Mareta, Žabca, Nensi i Cece. Zapiše ih na papiru kako ne bi zaboravili sve detalje. Pokušaju da na osnovu opisa izvuku zaključke ko je kakav, osobine.
4. Po završetku rada grupa, frontalno izveštavanje. Uvek se prvo pita kakav je rad bio u grupi, da li su svi učestvovali... Izveštavanje i pravljenje profila (kao da smo FBI-ovci) sva četiri lika iz klipova. Na table su već ispisana imena: Mare, Žabac, Nensi, Ceca i flomasterom ispod svakog dopisujemo osobine do kojih su došli u ovim klipovima. Grupe se medjusobno dopunjuju jer se pomenuti likovi javljaju u svakom klipu.

Izgled table

MARE	ŽABAC	NENSI	CECA
<p>-najbolje zna engleski; -voli dedu, -vozi bajs, -voli da slika predele i pejzaže, zalazak Sunca-posebno grafite; -trenira fudbal; -kontroliše bes i nezadovoljstvo nekim korisnim radnjama po kući, peglanje veša; on bi mogao da slika i crta u grupi ili da brzo odveze-preveze nešto, može prevesti sa engleskog tekst, poznaje pravila, strategiju, ume da kontroliše bes.</p>	<p>-opterećen porodičnim odnosima; -svira bas gitaru i plaši se paukova -omiljena životinja su mu ptice on bi mogao da odsvira u projektu nesto vezano za zadatak ili bi mogao da pruži znanje o pticama naseg kraja</p>	<p>-elokventna, rečita -trenira fudbal -obožava zelenu boju, prirodu, more -sluša samo stranu muziku, ona zna za pravila, strategiju, brzo trči-ako zatreba timu ekolog ona je tu, -ne smeta joj muzika dok rade,ali strana</p>	<p>-obožava matematiku i hemiju, -obožava ljubičastu boju i njom lakira nokte, -stidljiva, ne svadja se; -ume da majstoriše po avijonskoj radionici; -ne voli da čita -ne uživa u sakupljanju biljaka I pravljenju herbarijuma, -ne ume da vozi rolere, -skejt odlično vozi ona može da reši neki matematički problem, poznaje hemijske reakcije, brzo doneti neku hranu ili užinu,osveženje, hvaliti je u tome, voli modu-pomalo je prati i ume da koristi alat što može biti jako korisno.</p>

Refleksija:

1. Frontalno, svi zajedno, gledamo na projektoru klip "Timski rad".

Razgovaramo o utiscima odgledanog klipa.

- Timovi se sastoje od međusobno kakvih učenika/ca?
- Šta im je potrebno da budu uspešni u timu?
- Da li može svako da radi šta hoće, kako bi podelili uloge?
- Naša fudbalska reprezentacija igra kako hoće ili poštuju neka pravila unutar tima?
- Kome bi dali u ovom timu da nešto nacрта?
- A kome bi dali ulogu čitača, a kome ne i zašto?
- Da li bi dok troje njih radi na projektu treći mogao da ih zabavlja svirkom na gitari i ko bi to bio?
- Matematičke proračune bi radio ko, a ko se razume u alat?

*uočavanje sličnosti i međusobne različitosti, i njihovo prihvatanje je pola svakog posla, to je parvo bogatstvo.

*Izuzetno je važno da sarađujemo, da se dogovaramo u timu i uzajamno podržimo predloge članova tima.

*Imati svest o planiranju koraka za rešavanje problema, od koga tražiti podršku i kako da realizujemo plan;

*Svaki član tima je važan, pored onih koji rade na svojim zadacima, ozbiljnu ulogu ima i član tima koji treba da ih opusti kada je teško, kada rešavanje zadatka deluje neizvodljivo ili da se uz muziku odmore opuste kako bi mogli da budu efikasniji.

Igra za kraj, za sve tri grupe, obrnuta asocijacija.

Učenici dobijaju konačno rešenje, rešenje po kolonama, reči za otkrivanje kolona, ali svi pojmovi su na iseckanim papirićima,

a njihov zadatak je da sastave asocijaciju. Igra ima takmičarski karakter. Koja grupa prva naređa papiriće u asocijaciju i tačno je reši je pobednik!

Prilog.1.

DOGOVARATI SE	KOŠARKA	DRAMSKI TEKST	ŠKOLSKA
GRUPA	+ KA = ODEVNI PREDMET	GLUMAC	SAOBRAĆAJNA
SARA (I) D(U)NJA	PIKSI	POZORIŠTE	PRA + VILA
PODRŠKA	REPREZENTACIJA	KOSTIM	POŠTOVANJE
SARADNJA	TRENER	ULOGI	PRAVILA
TIMSKI RAD			

Naziv: Lepa reč i gvozdena vrata otvara

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Diskriminacija
- Diskriminacija zbog segregacije
- Netolerancija

Šta želimo da postignemo?

- Desegregacija
- Razvijanje timskog duha
- Razvijanje tolerancije
- Razvijanje kulture slušanja
- Razvijanje kulture govora
- Razvijanje kulture različitosti
- Prihvatanje i uvažavanje međusobnih razlika
- Aktivno učešće svih

Koje kompetencije želim da moji učenici/ce steknu?

(vrednosti, stavovi, veštine, znanja)

Vrednosti

- Vrednovanje kulture različitosti

Stavovi

- Poštovanje
- Tolerancija

Veštine

- Veština rešavanja konflikta
- Empatija
- Komunikacione veštine
- Saradničke veštine

Znanja

- Kritičko razumevanje komunikacije

Priprema pre časa i materijal za rad:

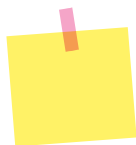
Priprema pre časa :

Priprema materijala: Jamboard tabla (alternativa blokčići samolepljivi) i Mentimeter - pravljenje ankete. Pravljenje kartica za podelu grupa. Pisanje zadataka za grupe. Pripremiti

2-3 obrnute asocijacije. Priprema video klipa za prezentovanje. Za učenike pripremiti dodatne lap topove ili tablete ukoliko nemaju svi telefone. Provera interneta i wifi mreže.

Materijal za rad :

- Baloni iste boje i marker crni.
- Kartice sa simbolima za određivanje grupa
- Lap top, projektor. Tableti, lap topovi. Samolepljivi blokčići.
- Markeri, flomasteri, bojice, hamer, papiri u boji za plakat, papiri za scenario i poruke...

Scenario časa (predlog vrste aktivnosti): Igra za zagrevanje:

Svakom učeniku/učenici dati naduvan balon iste boje na kojem će ispisati crnim markerom svoj nadimak .

1. Baloni se izbacuju u hodnik ispred učionice. Nastavnik ih dodatno meša. A potom učenici izlaze u hodnik. U skladu sa brojem prisutnih učenika , nastavnik vremenski ograničava igru / 30 do 60 sekundi u zavisnosti od prisutnog broja učenika i učenica. Svako treba da pronađe svoj balon s tim da izabere jedan balon- nema mogućnost zamene i nema mogućnosti dogovora, dakle u tišini hodaju po hodniku tražeći balon i onaj koji uzmu ne mogu da menjaju "Taknuto- maknuto". Nastavnik traži da priđu svi koji imaju balone sa svojim nadimkom. Pretpostavka je da većina učenika i učenica u datom roku ne pronađe svoj balon. Istaknuta individualizacija. Igra može biti i u učionici ali zbog dinamike i promene mesta je zanimljivije u drugoj prostoriji da se igra.
2. Baloni se opet izbacuju u hodnik, van učionice. Nastavnik ih razbacuje i dodatno meša balone. Učenici i učenice su vremenski ograničeni opet što nastavnik ističe. Ovoga puta balon koji uzmu treba da daju osobi kojoj pripada s tim da mogu da komuniciraju između sebe i dodaju se. Nastavnik traži da priđu svi koji su dobili balon sa svojim nadimkom. Pretpostavka je da će ovoga puta svako imati svoj balon u traženom intervalu vremena, pa čak i pre isteka vremena. Ovde će se istaći koliko se dobro poznaju – prepoznajući nadimak, koliko je saradnja, ali komunikacija relevantna.

U ovom delu igre ističe se razvijanje saradnje i aktivnog slušanja, timski duh.

Motivacija:

Razgovor nakon igre:

- Koji vam se deo igre više svideo – prvi ili drugi? Zašto? (pretpostavka je drugi, s obzirom na to da su mogli da sarađuju, komuniciraju, da je bila pozitivnija atmosfera i da su se prepoznavali i nalazili pomoću nadimka, a samim tim i uspješniji rezultat je ostvaren)
- Kako ste se osećali dok je svako tražio svoj balon? A kako kad ste mogli međusobno da razgovarate između sebe i dogovarate se? (Pretpostavka da će učenici biti srećniji u drugom delu igre i zainteresovaniji da na kraju svako dobije svoj balon, a komunikacija između njih samih je ostavarena bez obzira da li se druže van učionice, u igri su učestvovali svi)
- Prozvati par učenika po imenu i pitati od koga je dobio balon ,a čiji balon je on pronašao.
- Da li je bilo problema kod poznavanja nadimaka? Da li su, možda, tek danas saznali nečiji novi nadimak?
- Koliko vas je svom drugu reklo “IZVOLI” prilikom davanja, tj. “HVALA” prilikom uzimanja balona ?(anonimno ubaciti da – ne papiriće ili mentimetrom uraditi anketu na telefonu,tabletu...)?Iščitati rezultat.

Aktivnost:

- Podela u 4 grupe nasumičnim izvlačenjem kartica sa simbolima .
- Gledanje video klipa „VOZ” .
- Podela zadataka. Davanje instrukcija za rad.

1. Napravi plakat za video klip sa srećnim krajem- crtež, naslov po izboru učenika .
2. Upoznavanje dece u vozu- napiši scenario sa naslovom "Nije teško biti fin" u kojem će se deca započeti razgovor, predstaviti se i upoznati
3. Završi scenario sa srećnim krajem za video klip "Voz"
4. Poruke video klipa na osnovu pitanja i odgovora grupa
 - Šta je zajedničko za Nensi i Žapca?
 - Šta je zajedničko za Marka i Cecu?
 - koje poruke možemo izvući iz ovog klipa ? najmanje 2

Napomena : ovde svaka grupa bira da odgovori na 1 od ponuđenih pitanja, tako da svaka grupa ima po jedno pitanje.

Nakon podele zadatka grupe su vremenski ograničene za rad. U okviru grupe podela zadatka, dogovor. Ističemo da mora da postoji saradnja da bi bili uspešni i da bi se zadatak uradio, takođe ističemo aktivno slušanje i odgovornost svakog člana . Na nastavnikov znak, u smeru kretanja kazaljki na satu, papiri se zamenjuju, dopunjuju. Na kraju svaka grupa dobija svoj početni papir sa zadatkom i prezentuje napisano - nacrtano, tj.rezultat celog odeljenja, odnosno timskog rada.

Refleksija:

Pitanja za razgovor:

- Kako ste se osećali dok ste radili u grupi?
- Kakva je bila međusobna saradnja?
- Da li je bilo dogovora, kako ste odredili ko će pisati, crtati, ko prezentovati - ko je šta radio i ko je za šta bio zadužen?
- Kakva su vaša očekivanja bila u vezi sa radom prethodne grupe, a kakve reakcije kada ste dobili tek započet ili polu-urađen zadatak?

Deca u vozu su različita, imaju različita interesovanja. Ipak, videli smo da mogu da se slože i da razgovaraju. Zabac svira gitaru, pa bi mogao Nensi da odsvira neku stranu pesmu, a Marko i Ceca bi mogli da se provozaju - Marko bajsom , a Ceca skejtom i da uživaju. Izvukli ste i poruke o toleranciji i bogatstvu različitosti (mogući odgovori: Lepa reč i gvozdена vrata otvara; lako su deca različita, imaju i zajedničkog , npr. u istom su vozu i putuju u istom pravcu; Budimo tolerantni; Lepše je kad se složimo; U različitosti je bogatstvo; Svi drugačiji, a opet svi isti...Nije teško biti fin... i sl.)

- Da li možete navesti i neki primer iz vašeg odeljenja gde se te razlike i različitosti između vas samih dopunjuju, čine lepšim i boljim? (pomoć pri učenju, uključivanje romskih učenika ili učenika sa invaliditetom u igru, današnja radionica i međusobna sardnja, neki zajednički projekat dečaka i dvojčica ili igranje fudbala , ...) Uputiti ih na današnji čas i međusobnu saradnju kod igre ili rada u grupi.
- Da li vam se više svideo video klip ili ovako napisani scenariji? Zašto?U čemu je razlika? Da li ste zadovoljni ishodom cele priče ?

U Jamboard, na blokčićima, napišite koje to lepe reči možemo koristiti u svakodnevnom govoru. Alternativa – samolepljivi blokčići lepe se na hameru sa ispisanim rečima.

Ukoliko ostane vremena ili učenici budu i dalje aktivni i zainteresovani :

Za kraj igra obrnute asocijacije za konačno rešenje LJUBAV ili Prijateljstvo (očekujući da će neko od učenika navesti i tu reč kao lepu reč).

Evaluaciju učenici rade na mentimetru na svojim telefonima.
Alternativa- ištampati listiće sa pitanjima.

1. Na času mi je bilo zanimljivo. 1 2 3 4 5
2. Dopala mi se tema današnjeg časa 1 2 3 4 5
3. Učestvovao/ učestvovala sam aktivno 1 2 3 4 5
4. Oцени kako ti se dopalo
 - rad na Jamboard 1 2 3 4 5
 - obrnute asocijacije 1 2 3 4 5
 - igra balonima 1 2 3 4 5
 - rad u grupi 1 2 3 4 5
 - evaluacija u Mentimetru 1 2 3 4 5

NAPOMENA

Čas Građanskog vaspitanja namenjen učenicima 2. ciklusa osnovne škole.

Predlog – Ovaj čas može biti inicijalni čas, a temu razraditi u okviru projektne nastave ili vannastavnih aktivnosti prilikom obeležavanja Dana škole, Dana Roma, Dečije nedelje ili Dana demokratske culture .

Inicijalni čas – čas GV

Srpski jezik – literarna sekcija razraditi scenario napisan na času GV , a dramska sekcija pripremiti forum teatar

Strani jezici – izrad bukmarkera koji će se deliti na priredbi ispisani lepim rečima na više jezika , prigodna dečija ilustracija

Likovna kultura ili sekcija – priprema plakata i flajera za predstavu, oslikavanje škole lepim rečima koje su učenici davali kao primere na času „street art“ (IZVINI, IZVOLI, MOLIM)

Istorija – radionica o kulturnim razlikama I toleranciji kroz istoriju, npr. ukoliko se radi za Dan Roma o istoriji Roma , ili za Dan demokratske culture o multinacionalnoj zajednici kao primer dobre prakse

Fizičko – sportski susreti (fudbal nastavnici protiv učenika, roditelji protiv učenika, košarka, igre bez granica) fer plej igra I navijanje – učimo se toleranciji

Informatika – izrada anketa na mentimetru za evaluaciju projekta

Muzička kultura, hor– pesme o prijateljstvu za priredbu

Domaćinstvo – nacionalna jela moga kraja roditelji i deca

Izraditi fotografije sa svih aktivnosti I napraviti izložbu u holu, ili pp prezentaciju koja će biti na kraju priredbe kao evaluacija.

Obavezno učešće roditelja.

Naziv: Zašto je plava za bate, a roze za seke?

Kojim problemima ćemo se baviti?

- Rodni stereotipi i predrasude
- Razbijanje stereotipa
- Uvažavanje tuđeg mišljenja
- Oslobođanje straha od iskazivanja sopstvenog mišljenja i stava

Šta želimo da postignemo?

Osposobljavanje učenika/ca za tumačenje odabranih materijala; osposobljavanje učenika da saopšte utisak o gledanim filmovima, vrednuje postupke likova; – ume da napiše kratko pismo; – razvija kritički odnos prema rodnim stereotipima, razume da je podela na boje za devojčice i boje za dečake društveno uslovljena.

Koje kompetencije želim da moji učenici/ce steknu?

(vrednosti, stavovi, veštine, znanja)

Vrednosti:

- vrednovanje različitosti,
- vrednovanje polne raznolikosti,
- vrednovanje demokratije, jednakosti, vladavine zakona

Stavovi:

- Poštovanje
- uvažavanje

- odgovornost
- tolerancija
- empatija
- uvažavanje različitosti i ličnosti

Veštine:

- Veština komunikacije
- izražavanje sopstvenog mišljenja
- veština saradnje
- znanje i kritičko razumevanje sebe i drugih

Priprema pre časa i material za rad:

Priprema video materijala "Šta je čije" i crtanog filma "Princeza na zrnju graška"; priprema i štampanje podloške za koverat, pismo i markicu, slika princeze na zrnju graška; crveni i žuti kartoni, slike izrezane na slagalice, selotejp traka.

Scenario časa (predlog vrste aktivnosti):

Igra za zagrevanje:
Slagalice

Četiri slike – slike vezane za nastavnu temu (slika dečaka u plavom odelu, slika devojčice u roze odelu, devojčice koja igra fudbal, dečaka koji pleše...). Izrežemo slike na četiri do osam delova, izmešamo i podelimo učenicima. (Napomena – vodimo računa o tome da svaki učenik u razredu dobije po jedan komad.) Neka učenici „lutaju“ razredom pokušavajući naći partnera u odgovarajućoj slagalici. Kada se sve slike sklope, a učenici grupišu, mogu malo da diskutuju o tome šta je prikazano na slici i kako to tumače.

Motivacija:

Šta se nalazi a slikama? Kako je obučen dečak? Šta radi dečak na slici? Kako je obučena devojčica? Čime se bavi devojčica sa slike?

Aktivnost: "Šta je čije"

Učenike delimo u dve grupe- jednu grupu čine "Maretovi navijači", a drugu "Cecini navijači". Navijači imaju zadatak da pažljivo pogledaju filmic, zabeleže ono što vole likovi I njihove karakteristike, a nakon toga to isto ispišu na stikerima u Jamboard-u. Maretovi navijači koriste zelene stikere, a Cecini žute.

Analiza odgovora. Crveni kartoni ako se ne slažu sa zaključkom, žuti ako se slažu.

1. Gledamo "Princezu na zrnju graška"

- Šta za vas znači da je neko prava princeza? Kako izgleda prava princeza? Kako se ponaša? Šta joj je najvažnije?
- Zapisujemo na tabli osobine princeze, učenici na štampanom materijalu, komentarišemo, zaključujemo , upoređujemo sa ženama u savremenom društvu.
- Upoređujemo sa osobinama muškaraca današnjice, zaključujemo da svako ima prava na svoje mišljenje I stav.
- Učenike delimo u grupe po polu- učenice pišu pismo vodeći računa da pišu pravilno (mesto i datum u gornjem desnom uglu, odgovarajuće obraćanje, tekst pisma, pozdrav i potpis) princu uz obrazloženje zašto ne žele da se udaju za njega, a dečaci pišu pismo princezi pokušavajući

- da je ubede da se uda za princa.
- Analiza napisanih pisama
2. Igra "Skala neslaganja" ("Toplomer") – u učionici obezbedimo prostor gde mogu deca da se kreću. U učionici lepimo pravu traku na podu belu ili u boji gde jedna strana predstavlja "slažem se", druga "ne slažem se", a sredina je neutralna. Kada izgovorimo neku tvrdnju, učenici treba da se grupišu u zavisnosti od toga da li "se slažu" sa jedne strane, "ne slažu" sa druge, a neutralni (koji ne znaju) u sredini. Predstavnici grupa mogu obrazložiti odgovore, a treba obratiti pažnju na manjinu da obrazloži svoj stav.

Neki primeri tvrdnji:

- Devojčice ne znaju da voze motor.
- Dečaci ne nose crvene majice.
- Samo devojčice su nežne...

Refleksija:

Pitanja za razgovor:

- Kako smo se osećali dok smo igrali igru?
- Šta je na slikama?
- Možete li da opišete odelo devojčice?

- Zašto je devojčica obučena u roze? Da li mora tako?
- Dečak je obučen u plavo? Može li dečak da nosi neku drugu boju?
- Da li je fudbal sport za devijčice ili dečake? Zašto?

Analiziramo Jamboard:

- Šta voli Mare? Šta će biti kad poraste? Koja je njegova omiljena boja? Šta Mare voli da radi? Ima li nešto čudno u tome?
- Kakva je Ceca? Koji s Cecini omiřeni predmeti u školi? Koja je Cecina omiljena boja? Šta ona želi da bude kad poraste? Ceca smatra da može popraviti avion - zbog čega? Da li ima nečeg neobičnog u tome?

Vodimo razgovor

- Objašnjavamo pojam stereotipa i predrasuda.
- Da li omiljena boja zavisi od pola? Mogu li da volim plavu ako nisam dečak, odnosno roze ako nisam devojčica? Iako se smatra da je roze boja za devojčice, a plava za dečake, danas u prodavnicama možemo birati nešto drugo: roze patike i majice za dečake ili plave patike i majice za devojčice. Ljudi treba da biraju boju garderobe koja im se sviđa, bez obzira na to kog su pola. Šta mislite, zašto je mnogima teško da se odupru poruci da je roze za devojčice, a plavo za dečake?
- Šta za vas znači da je neko prava princeza?
- Kako izgleda prava princeza?
- Koje su njene osobine?
- Kako se ponaša?
- Šta joj je najvažnije?
- Da li princeza ima pravo na svoje mišljenje?
- Kako se ponaša princ?
- Koja su njegova prava?
- Da li je to ispravno?
- Šta možemo zaključiti na kraju ovog časa?

